

SIGMA

**Support for Improvement in Governance and Management
in Central and Eastern European Countries**

**NARODOWY BANK POLSKI
Departament Rewizji**

PRAKTYKI AUDYTU W BANKU CENTRALNYM

Dokument SIGMY nr 24

Podziękowanie

Kierownictwo Departamentu Rewizji Narodowego Banku Polskiego pragnie złożyć podziękowania organizacjom SIGMA, OECD oraz PHARE za przyczynienie się do powstania tej publikacji.

Departament Rewizji Narodowego Banku Polskiego składa szczególne podziękowania organizacji OECD, dzięki której mógł powstać niniejszy dokument.

Publikacja własna

CCNM/SIGMA/PUMA(98)41

Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
Organisation for Economic Co-operation and Development

OLIS: 14 Maja 1998
Dyst.: 20 Maja 1998

---

wersja polska

**SIGMA – WSPÓLNA INICJATYWA CENTRUM OECD DO WSPÓLPRACY
Z GOSPODARKAMI NIESTOWARZYSZONYMI ORAZ PROGRAMU
UNII EUROPEJSKIEJ PHARE, GŁÓWNIEMIE FINANSOWANA PRZEZ PHARE**

PRAKTYKI AUDYTU W BANKU CENTRALNYM

DOKUMENTY SIGMA: Nr 24

Tłumaczenie z tekstów angielskiego i francuskiego, będących oficjalnymi wersjami niniejszej publikacji, zatytułowanej:

**Central Bank Audit Practices/Les pratiques en matière de contrôle des banques centrales.
SIGMA Paper N°24. CCNM/SIGMA/PUMA(98)41.**

Copyright OECD, 1998.

OECD nie ponosi odpowiedzialności za tłumaczenie na język polski niniejszej publikacji.

65479

**Pełny dokument w wersji oryginalnej dostępny na OLIS
Complete document available on OLIS in its original format.**

PROGRAM SIGMA

SIGMA - Wsparcie dla Poprawy Rządzenia i Zarządzania w Krajach Europy Środkowej i Wschodniej (Support for Improvement in Governance and Management in Central and Eastern European Countries) - jest wspólną inicjatywą Centrum Współpracy z Gospodarkami Niestowarzyszonymi OECD i Programu PHARE. Wspomaga ona wysiłki w reformowaniu administracji publicznej w trzynastu krajach, w których przeprowadzana jest transformacja ustrojowa, i finansowana jest głównie przez Program PHARE.

Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) jest międzynarodową organizacją 29 demokratycznych krajów o rozwiniętej gospodarce rynkowej. Centrum Współpracy z Gospodarkami Niestowarzyszonymi OECD udziela porad i pomocy przechodzącym reformy krajom Europy Środkowej i Wschodniej oraz byłego ZSRR w zakresie różnorodnych zagadnień ekonomicznych. PHARE finansuje programy pomocowe dla krajów partnerskich w Europie Środkowej i Wschodniej, mające na celu umożliwienie im dostosowania się do standardów członkostwa w Unii Europejskiej.

PHARE i SIGMA służy tym samym krajom: Albanii, Bośni - Hercegowinie, Bułgarii, Republice Czeskiej, Estonii, Byłej Republice Jugosłowiańskiej Macedonii, Węgrom, Łotwie, Litwie, Polsce, Rumunii, Słowacji i Słowenii.

Utworzona w 1992 r. SIGMA działa w ramach Stowarzyszenia ds. Zarządzania Publicznego OECD, która dostarcza politykom informacji i analiz eksperckich dotyczących zarządzania w sektorze publicznym oraz ułatwia nawiązywanie kontaktów i wymianę doświadczeń między osobami zarządzającymi w sektorze publicznym. SIGMA oferuje uprawnionym krajom dostęp do sieci doświadczonych menedżerów z administracji publicznej, odpowiedniej informacji, jak również wiedzy technicznej związanej z zarządzaniem służbą publiczną.

SIGMA ma na celu:

- pomaga uprawnionym krajom w ich poszukiwaniu metod dobrego zarządzania, po to aby poprawiła efektywność administracji i propagowała wśród pracowników sektora publicznego wartości demokratyczne, etyczne i poszanowanie prawa,
- pomaga w wypracowaniu na szczeblu administracji centralnej własnych zdolności do stawienia czoła wyzwaniom globalizacji i integracji z Unią Europejską,
- wspomaga inicjatywy Unii Europejskiej i innych organizacji pomocowych, które wspierają uprawnione kraje w reformie administracji publicznej, oraz brać udział w koordynowaniu działań donatorów.

W ramach swojej działalności SIGMA kładzie silny nacisk na ułatwianie współpracy między rządami. Działalność ta obejmuje logistyczne wsparcie dla przedsięwzięć, mających na celu stworzenie powiązań między osobami mającymi doświadczenie i praktykę w administracji publicznej w Europie Środkowej i Wschodniej oraz między tymi osobami i ich odpowiednikami w innych krajach demokratycznych.

SIGMA działa na 5 obszarach: Strategie Rozwoju Administracji Publicznej, Tworzenie Polityk, Koordynacja i Regulacja, Budżetowanie i Alokacja Środków, Zarządzanie Sektorem Publicznym, Nadzór

Administracyjny, Kontrola i Audyt Finansowy. Ponadto, Komórka Informacji rozpowszechnia opublikowane i dostępne *on-line* materiały, dotyczące zagadnień administracyjnych.

Copyright OECD, 1998

Prośby o zezwolenie na reprodukcję lub tłumaczenie całości lub części tego materiału powinny być kierowane do: Head of Publications Service, OECD, 2 rue André-Pascal, 75775 Paris Cedex 16, France.

Poglądy wyrażone w niniejszej publikacji nie są oficjalnym stanowiskiem Komisji, państw członkowskich OECD ani krajów Europy Środkowej i Wschodniej uczestniczących w Programie.

PRZEDMOWA

Praktyki audytu w banku centralnym opisują powszechny sposób podejścia, praktyki i tendencje w audycie banków centralnych, na tle reform w administracji publicznej w krajach środkowo- i wschodnioeuropejskich. Studium to jest podstawą do dalszej dyskusji między decydentami i praktykami na temat sposobów zbudowania systemu audytu, mającego umożliwić dobre zarządzanie bankami centralnymi.

Pomysł napisania niniejszego opracowania powstał w wyniku dyskusji na temat ważnych i aktualnych zagadnień audytu. Dyskusja ta odbyła się w trakcie spotkania zorganizowanego przez Europejski Izba Audytorów oraz prezesów najwyższych instytucji audytorskich (NIA) z krajów Europy środkowej i Wschodniej. Konferencja odbyła się w dniach 21-23 października 1996 r. w Luksemburgu. Wymiana poglądów po jej zakończeniu między reprezentantami NIA, banków centralnych i SIGM-y uwidoczniła, że studium porównawcze dotyczące tych zagadnień może mieć wielkie znaczenie zarówno dla urzędników odpowiedzialnych za formułowanie strategii i polityki audytu, jak i dla audytorów.

Od samego początku zdecydowano, aby studium poświęcone zostało audytowi w banku centralnym, a nie nadzorowi bankowemu. Oznacza to, że takie aspekty systemu bankowego, jak regulacja systemu finansowego i nadzór nad sektorem finansowym, aczkolwiek bardzo interesujące i ważne, nie zostały objęte zakresem tego opracowania lub zostały tylko nadmienione. Co więcej, publikacja jest zawieszona w ten sposób, że przedstawiono w niej przykłady z czterech krajów członkowskich UE (Niemiec, Irlandii, Holandii i Szwecji). Kraje te nie reprezentują wszystkich rozwiązań, występujących w Unii Europejskiej. Czytelnik musi również pamiętać, że obecne praktyki mogą się istotnie zmienić w rezultacie wprowadzenia Europejskiej Unii Gospodarczej i Walutowej.

Niniejsze studium powstało na podstawie dokumentów i rozmów z osobami odpowiedzialnymi za audyt banków centralnych. W gronie tym znaleźli się: menedżerowie banków centralnych, pracownicy komórek audytu wewnętrznego, najwyższych instytucji audytu, ministerstw finansów oraz – tam, gdzie było to możliwe – audytorzy parlamentarni i przedstawiciele instytucji zarządzających długiem publicznym.

W celu ukierunkowania tych prac na zagadnienia najważniejsze i najpilniejsze oraz stworzenia międzynarodowej i międzyinstytucjonalnej sieci ekspertów powołano specjalny zespół roboczy, w którego skład weszli reprezentanci banków centralnych, ministerstw finansów i najwyższych instytucji audytu z Czech, Estonii, Litwy i Polski. Podczas spotkania zespołu w dniach 15-16 września 1997 r. jego członkowie przygotowali dokumenty, komentujące i wytyczające prace nad pierwszą wersją tego raportu.

SIGMA składa podziękowania wszystkim tym, którzy przyczynili się do powstania tego

opracowania poprzez dostarczanie dokumentów źródłowych oraz poprawianie kolejnych wersji tego raportu. Konsultant SIGM-y, Gerry Kopil, przeprowadził badania i napisał wstępną wersję tego raportu. Końcowe opracowanie studium zostało wykonane w Sekretariacie SIGM-y przez Rudy'ego Voeta i Kjell'a Larssona. Pomoc administracyjną świadczyli: Miriam Blanco-Monterrubio, Nathalie Di Piazza i Sandrine Sabatier.

W celu uzyskania dodatkowych informacji prosimy kontaktować się z Kjellem Larssonem pod niżej zamieszczonym adresem.

Niniejszy raport został opublikowany na odpowiedzialność Sekretariatu Generalnego OECD.

SIGMA – OECD, 2 rue André-Pascal, 75775 Paris, Cedex 16, France

Tel. (33.1) 45.24.79.00; Fax (33.1) 45.24.13.00
e-mail: sigma.contact@oecd.org; <http://www.oecd.org/puma/sigmaweb>

SPIS TREŃCI

PROGRAM SIGMA.....	3
PRZEDMOWA	5
SPIS TREŃCI	7
STRESZCZENIE.....	10
WYJAŃNIENIA SKRÓTÓW	13
1.....	WSTĘP 14
2.....	KILKA UWAG DOTYCZĄCYCH WYBRANYCH BANKÓW CENTRALNYCH 15
Funkcje.....	15
Wspólna odpowiedzialność.....	15
Niezależność i kontrola	17
Zarys prawny – ustawy o bankach centralnych.....	17
Wspólne cechy	18
Kilka istotnych różnic	18
3.....	GŁÓWNE INSTYTUCJE NADZORUJĄCE BANK CENTRALNY 19
Rząd.....	19
Parlament	19
Najwyższa instytucja audytu	19
Prywatne firmy audytorskie	20
Audytorzy wewnętrzni w banku centralnym.....	20
4.....	PRAKTYKA AUDYTU: GŁÓWNE ELEMENTY 21
Definicje.....	21
Struktura zarządzania.....	21
Otoczenie kontroli	21
Kontrola wewnętrzna	21
Audyt wewnętrzny	22
Audyt zewnętrzny	22
Rodzaje audytu	23
•wiadectwo przeprowadzenia badania sprawozdania finansowego	23
Standardy rachunkowości i audytu	23
5.....	PRAKTYKI AUDYTU: AUDYT ZEWNĘTRZNY 25
Modele audytu w czterech krajach.....	25
Rodzaje audytu.....	25
Relacje związane z raportowaniem	27

6.	PRAKTYKI AUDYTU: AUDYT WEWN•TRZNY	28
	Odpowiedzialno•• za kontrol• wewn•trzn•	28
	Kontrola wewn•trzna i audyt wewn•trzny	29
	Rodzaje audytu wewn•trznego	30
	Relacje zwi•zane z raportowaniem	31
	Zasoby audytu	32
	Planowanie audytu	32
	Przeprowadzanie audytu	33
	Narz•dzia audytu	34
	Kontrole sprawdzaj•ce wykonanie zalece•	34
	Kontrola jako•ci	35
	Ocena pracy Departamentu Audytu	35
	Zasoby informacji	36
7.	PRZYSZ•E ZMIANY	37
	Wst•pienie do Unii Europejskiej - konsekwencje dla banków centralnych	37
8.	POSZCZEG•LNE MODELE KRAJOWE: NIEMCY	40
	Bank Centralny	40
	Audyt zewn•trzny	42
	Najwy•sza instytucja audytu	42
	Zewn•trzni audytorzy z sektora prywatnego	43
	Audyt wewn•trzny	44
	Uprawnienia i organizacja	44
	Personel i kwalifikacje	45
	Planowanie i zakres audytu	45
	Wykonywanie audytu	45
	Raportowanie	46
	Wsp•praca mi•dzynarodowa	47
9.	POSZCZEG•LNE MODELE KRAJOWE: IRLANDIA	48
	Bank Centralny	48
	Audyt zewn•trzny	49
	Najwy•sza instytucja audytu	49
	Audyt wewn•trzny	50
	Uprawnienia i organizacja	50
	Personel i kwalifikacje	52
	Komitet Audytu	52
	Planowanie i zakres audytu	53
	Wykonywanie audytu	53
	Raportowanie	53
	Wsp•praca mi•dzynarodowa	54
10.	POSZCZEG•LNE MODELE KRAJOWE: HOLANDIA	55
	Bank Centralny	55
	Audyt zewn•trzny	55
	Najwy•sza instytucja audytu	56
	Biegli ksi•gowi	56
	Audyt Wewn•trzny	56
	Uprawnienia i organizacja	56
	Personel i kwalifikacje	58
	Planowanie i zakres audytu	58

Kontrola wewnętrzna	58
Raportowanie.....	59
Współpraca międzynarodowa.....	59
11.	POSZCZEGÓLNE MODELE KRAJOWE: SZWECJA 60
Bank centralny	60
Audyt zewnętrzny.....	60
Najwyższa instytucja audytu	61
Audytorzy parlamentarni.....	61
Prywatne firmy audytorskie	62
Audyt wewnętrzny	63
Uprawnienia i organizacja.....	63
Personel i kwalifikacje	64
Planowanie i zakres audytu	64
Wykonywanie audytu.....	64
Raportowanie.....	65
Współpraca międzynarodowa.....	65
ZAŁĄCZNIK NR 1: ANALIZA PORÓWNAWCZA USTAW O BANKU CENTRALNYM.....	66
ZAŁĄCZNIK NR 2: PRZEGLĄD PORÓWNAWCZY REZULTATÓW STUDIUM.....	71
ZAŁĄCZNIK NR 3 : PRZYKŁADY PROGRAMÓW AUDYTU	
- KWESTIONARIUSZE Z IRLANDII	76

STRESZCZENIE

We wszystkich państwach rząd, parlament i bank centralny są zainteresowane stabilizacją monetarną i mają związane z tym obowiązki. Bank centralny odgrywa, de facto, istotną i wyjątkową rolę w gospodarce każdego kraju. Niniejsze opracowanie przedstawia rezultaty porównania wybranych zagadnień z praktyki audytorskiej, dotyczącej banków centralnych. Nie jest to jednak studium na temat bankowości. Dwa z czterech opisanych w raporcie banków centralnych spełniają również funkcje nadzorcze, podczas gdy w dwóch pozostałych krajach nadzór sprawowany jest przez oddzielne instytucje.

Niezależność banku centralnego od rządu uważana jest za zasadę fundamentalną. Każdy z opisywanych krajów (Niemcy, Irlandia, Holandia i Szwecja) rozwinął swój własny sposób godzenia niezależności i kontroli.

Rząd i parlament odgrywają kluczową rolę w stworzeniu i utrzymaniu właściwego otoczenia oraz warunków kontroli. Oprócz informacji z audytów dostarczanej przez zewnętrznych audytorów, rząd i parlament, otrzymują również sygnały i informacje w innych formach, które pomagają im w ocenie działalności banku.

Wszystkie kraje mają ustawę o banku centralnym, która określa stopień niezależności banku centralnego od rządu. Niektóre ustawy wprost stwierdzają, czy bank centralny podlega kontroli parlamentarnej. Wymagania, dotyczące audytu wewnętrznego i/lub zewnętrznego, są również czasami określane w tej ustawie.

Wszystkie kraje mają najwyższe instytucje audytu (NIA). Jednak instytucje te nie zawsze są uprawnione do kontrolowania banku centralnego. Niezależny audyt zewnętrzny banku centralnego wykonywany jest przez najwyższą instytucję audytu, parlamentarne biuro audytu lub przez biegłych księgowych z firm prywatnych. Audyt zewnętrzny w większości przypadków obejmuje poświadczanie przeprowadzenia badań sprawozdań finansowych (audyt finansowy) oraz ocenę zgodności działań z przepisami prawa (audyt pod względem legalności). Audyt ten stanowi część procedury udzielania absolutorium.

Wszystkie banki centralne mają departamenty audytu wewnętrznego, pomimo, że w większości przypadków, nie jest to wymagane przepisami prawa. Departamenty te przesyłają swoje raporty do najwyższego kierownictwa banku i nie wykonują żadnych czynności operacyjnych ani wykonawczych.

Zakres audytu wewnętrznego jest szeroki - począwszy od audytu finansowego i legalności, a skończywszy na ocenie osiągniętych rezultatów (audyt wyników). Głównym zadaniem audytu jest ocena sprawności systemu kontroli wewnętrznej. Ponieważ operacje bankowe są coraz bardziej skomputeryzowane, audyt EPD (audyt elektronicznego przetwarzania danych) staje się równie ważną częścią pracy audytorów.

Najwyższe kierownictwo banków, w zakresie jego odpowiedzialności zarządczej, dostrzega istotną rolę audytu wewnętrznego. Jeden z opisywanych banków centralnych ma komitet audytu, który funkcjonuje na szczeblu zarządu i uczestniczy w ocenianiu programów audytu wewnętrznego, koordynacji współpracy z audytorami zewnętrznymi oraz w polityce kadrowej i budżetowej audytu wewnętrznego.

Niezależni audytorzy zewnętrzni wykorzystują, na ile jest to możliwe, pracę audytorów wewnętrznych. Zapoznanie się z programami audytu i raportami, czasami także koordynacja wspólnych działań z planami audytorów wewnętrznych, jest istotnym elementem pracy audytorów zewnętrznych.

Zarówno audytorzy wewnętrzni, jak i zewnętrzni podczas wykonywania swoich obowiązków muszą przystosować się do standardów profesjonalnych, w tym kodeksu etycznego. Kluczowymi elementami tych standardów są: ocena ryzyka, planowanie audytu, wytyczne do audytu i zasady raportowania.

Dalszy rozwój Unii Europejskiej oraz Europejskiego Banku Centralnego zmierza do zwiększenia niezależności banków centralnych od rządów krajowych, przy jednoczesnym uwzględnieniu polityki makroekonomicznej. Wymaga to dokonania nowej oceny stosunków między bankiem centralnym a parlamentem i rządem. Jak również ponownego zwrócenia uwagi na zakres i rozwiązania związane z niezależnym audytem zewnętrznym.

Wyja•nienia skrótów

CAAT	Techniki komputerowe wspomagaj•ce audyt
CB	Bank centralny
CEE0	Kraje Europy •rodkowej i Wschodniej
COSO	Komitet Sponsoruj•cych Organizacji
ECB	Europejski Bank Centralny
EPD	Elektroniczne przetwarzanie danych
EMI	Europejski Instytut Walutowy
ERM	Mechanizm Kursów Walutowych
EMS	Europejski System Walutowy
ESCB	Europejski System Banków Centralnych
IAD	Departament Audytu Wewn•trznego
IAPC	Mi•dzynarodowy Komitet ds. Praktyki Audytu
IASB	Rada ds. Standardów Audytu Wewn•trznego
IFAC	Mi•dzynarodowa Federacja Ksi•gowych
IIA	Instytut Audytorów Wewn•trzných
INTOSAI	Mi•dzynarodowa Organizacja Najwy•szych Instytucji Audytu
ISA	Mi•dzynarodowe Standardy Audytu
MF	Ministerstwo Finansów
NGO	Organizacje pozarz•dowe
SIAS	Zestawienie Standardów Audytu Wewn•trznego

1. WSTĘP

Poniższy raport opisuje funkcjonowanie audytu w bankach centralnych czterech krajów członkowskich Unii Europejskiej (Niemcy, Irlandia, Holandia i Szwecja).

W pierwszej części raportu przedstawione są główne cechy banków centralnych w opisywanych krajach oraz instytucje odpowiedzialne za nadzór nad bankiem centralnym.

Następnie czytelnik może zapoznać się z najważniejszymi koncepcjami kontroli i audytu oraz organizacjami odgrywającymi zasadniczą rolę w procesie rozwoju standardów audytu i kontroli. W dalszej części przedstawiane jest funkcjonowanie audytu w czterech badanych krajach, z podziałem na audyt wewnętrzny i zewnętrzny.

Sytuacja poszczególnych krajów jest opisana w oddzielnych, poświęconych im rozdziałach.

W załączniku nr 1 zamieszczony jest przegląd ustawodawstwa bankowego w czterech krajach (ograniczony do aspektów właściwych dla tematyki tego studium).

Załącznik nr 2 jest przeglądem wyników tego opracowania.

W Załączniku nr 3 czytelnik znajdzie kilka przykładów ankiet audytorskich dostarczonych przez Kontrolera i Audytora Generalnego z Irlandii, na życzenie członków zespołu roboczego, wyrażone podczas pisania tego raportu.

2. KILKA UWAG DOTYCZĄCYCH WYBRANYCH BANKÓW CENTRALNYCH

Funkcje

1. Na bankach centralnych ciąży obowiązek przechowywania rezerw walutowych danego kraju (np. złota) oraz regulowania ilości pieniądza w obiegu, jak również wielkości kredytu udzielanego gospodarce. Są one wyłącznym emitentem banknotów (emisja monet nie zawsze należy do wyłącznej kompetencji banków centralnych). Banki centralne są odpowiedzialne za politykę monetarną, która ma na celu utrzymanie waluty krajowej na takim poziomie stabilności, jaki jest możliwy do osiągnięcia. Reprezentują one interesy danego kraju w kontaktach z Międzynarodowym Funduszem Walutowym, Bankiem Światowym i innymi międzynarodowymi instytucjami finansowymi.

2. Dwa spośród czterech opisanych w niniejszym studium banków sprawują funkcje nadzorcze względem systemu bankowego. Pomimo, że opracowanie to nie jest poświęcone praktyce bankowej, ani nadzoru bankowego, warto odnotować, że zasady stosowane w praktyce nadzoru bankowego są w dużym stopniu podobne do zasad kontroli wewnętrznej w bankach centralnych. W związku z tym, pragniemy zwrócić uwagę czytelników na jedną z ostatnich publikacji Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego¹, który wydał zarys oceny systemów kontroli wewnętrznej.

Wspólna odpowiedzialność

3. Banki centralne odgrywają ważną i wyjątkową rolę w gospodarce narodowej działając na rzecz zapewnienia stabilizacji monetarnej. Ponoszą one odpowiedzialność za tę dziedzinę wspólnie z rządem i parlamentem. W wielu krajach banki centralne wycofywały ten obowiązek ze sprawowaniem nadzoru nad systemem bankowym, w innych nadzór wykonywany jest przez wyodrębnione instytucje.

4. Opracowanie to nie jest poświęcone funkcjom nadzorczym. Należy zwrócić jednak uwagę, że obciążenie odpowiedzialności za politykę monetarną z nadzorem bankowym jest często krytykowane jako mogące rodzić konflikt interesów. Bank centralny może uznać za swoją główną funkcję ochronę banków, a nie dbanie o interes publiczny (na przykład bank centralny może być niechętny podniesieniu stóp procentowych w celu ograniczenia inflacji, jeżeli takie działanie mogłoby być niekorzystne dla banków). Natomiast wyborcy, politycy i komitety nadzoru mogą postrzegać

---

¹W celu uzyskania informacji o Bazylejskim Komitecie Nadzoru Bankowego patrz rozdział 4 *Praktyka Audytu: Główne Elementy*

ewentualne kłopoty banków jako dowód niewłaściwego nadzoru. Banki centralne, mając na uwadze swoją reputację, mogą unikać prowadzenia takiej polityki monetarnej, która byłaby niewygodna dla sektora bankowego. W ten sposób mogłaby ucierpieć cała polityka monetarna. Z drugiej strony, oddzielenie prowadzenia polityki monetarnej od sprawowania funkcji nadzoru może prowadzić do lekceważenia przez bank centralny wpływu polityki monetarnej na kondycję sektora bankowego. Stan tego sektora może natomiast mieć wpływ na system finansowy kraju, a tym samym na całą gospodarkę.

5. Cztery kraje opisane w tym raporcie reprezentuj• ró•ne "modele":

Pa•stwo	Polityka Monetarna	Nadzór Bankowy
Niemcy	<i>Deutsche Bundesbank</i>	Federalny Urz•d Nadzoru Bankowego
Irlandia	Bank Centralny Irlandii	Bank Centralny Irlandii
Holandia	<i>De Nederlandsche Bank</i>	<i>De Nederlandsche Bank</i>
Szwecja	<i>Sveriges Riksbank</i>	Szwedzki Urz•d Nadzoru Finansowego

6. Nie wdaj•c si• w dyskusje na temat kierunków reformy systemu bankowo•ci centralnej, zrozumia•ym jest, •e Traktat z Maastricht stanowi jeden z punktów wyj•cia do dyskusji na temat potrzeby reformy, i •e dostarczy impulsu odpowiednim decydom w krajach Europy Centralnej i •rodkowej, do podj•cia prac dotycz•cych przekszta•cenia i zreformowania banków centralnych (Patrz rozdzia• 7 *Zmiany w przysz•oci*).

Niezale•no• i kontrola

7. Instytucje zwane bankami centralnymi powsta•y lub zosta•y utworzone jako banki prywatne lub banki pa•stwowe. Przekszta•cenie tych instytucji w banki centralne wi•za•o si• z posiadaniem przez nie, mi•dzy innymi, monopolu na emisj• banknotów i ich rol• jako po•yzkodawcy ostatniej szansy. Tak d•ugo, jak prowadzi•y one na wielk• skal• dzia•alno•• komercyjn• (praktyka ta zosta•a pó•niej zaniechana), istnia• konflikt interesów. Zale•no•• od rz•du (np. w kwestiach za•o•e•• bud•etowych, obowi•zkowych konsultacji, mianowania i dymisjonowania najwy•szego kierownictwa) postrzegano równie• jako przeszkod• w osi•gni•ciu przez bank centralny najlepszych wyników. Ustalenie optymalnego poziomu zale•no•ci banku centralnego jest problemem skomplikowanym i, co wi•cej, drastycznie zmieniaj•cym si• w czasach kryzysów. Generalnie rzecz ujmuj•c, mo•na zauwa•y•, •e posiadanie niezale•no•ci pomaga w zdobyciu reputacji. Natomiast dobra reputacja jest niezwykle istotna w bankowo•ci i w ogóle, w funkcjonowaniu rynków finansowych. Osi•gn•• j• jednak mo•na tylko z czasem.

Zarys prawny – ustawy o bankach centralnych

8. We wszystkich opisywanych krajach obowi•zki banków centralnych s• okre•lane przez ustaw•. Ustawy stanowi• równie• o funkcjonowaniu kierownictwa banków, sposobie jego powo•ywania i odwo•ywania. W Niemczech, Irlandii i Szwecji ustawy bankowe zawieraj• regulacje dotycz•ce audytu w banku centralnym. W za•czniku nr 1 przedstawiamy w sposób skrótowy porównanie g•ównych, zwi•zanych z tematyk• tego opracowania, elementów ustaw o bankach centralnych.

9. Przyczyną przyjęcia tych rozwiązań prawnych jest, po części, fundamentalne znaczenie sukcesów i porażek, jakie mogą odnieść banki centralne wypełniając przypisaną im rolę oraz ich pozycja w systemie bankowym danego kraju. Wymagania prawne i znaczenie, jakie decyzje banku centralnego mają dla całej gospodarki, pociągają za sobą konieczność położenia szczególnego nacisku na zbudowanie wokół banku klimatu zaufania i stabilności. W związku z tym, niezbędne jest, aby kierownictwo banku ustanowiło właściwy system zarządzania skutecznego monitorowania, księgowania i raportowania rzetelnych informacji, wykorzystywanych do celów rachunkowych. We wszystkich czterech krajach integralnym elementem takiego systemu zarządzania jest istnienie audytu wewnętrznego i zewnętrznego.

Wspólne cechy

10. W każdym kraju kompromis pomiędzy kontrolą sprawowaną przez rząd i parlament nad bankiem centralnym, a jego niezależnością jest osiągnięty w różny sposób. Mimo tego można określić kilka cech wspólnych.

11. Jak napisaliśmy powyżej, we wszystkich krajach funkcjonuje ustawa o banku centralnym określająca jego rolę i obowiązki. Ustawa określa również długość kadencji, sposób powoływania i odwoływania prezesa oraz sposób reprezentacji rządu w radzie nadzorczej lub zarządzie banku.

12. We wszystkich krajach występuje najwyższa instytucja audytu. W niektórych państwach (np. Szwecji) istnieje również parlamentarne biuro audytu, które ma za zadanie przeprowadzanie kontroli banku centralnego. Uprawnienia tych instytucji różnią się. Mimo tego, wszystkie wykonują pewne funkcje kontrolne odnośnie banku centralnego na rzecz rządu (i, w pewnym zakresie, na rzecz parlamentu). W zależności od uprawnień danej najwyższej instytucji audytu jej działania mogą rozciągać się na weryfikację sprawozdań finansowych a do audytu wszystkich operacji banku, łącznie z postępowaniami dotyczącymi wyniku. W jednym z czterech opisywanych przez nas krajów audytowi nie podlegają decyzje w zakresie polityki monetarnej.

13. Co więcej, banki centralne wykonują funkcje nadzoru w stosunku do systemu bankowego, mogą polegać - tak, jak rząd i parlament - na pracy niezależnych (biegłych) księgowych. Praca ta jest traktowana jako element ogólnego nadzoru.

Kilka istotnych różnic

14. Każdy z opisywanych krajów ma swój własny szczególny system nadzoru. Wiele różnic spowodowanych jest zaszczytami historycznymi. Niejednakowa pozycja i rola banków centralnych są głównymi powodami różnic w praktykach audytu. W związku z tym rozbieżności w zakresie niezależności, pociągają za sobą różnice w sposobie planowania, raportowania i zarządzania.

3. GŁÓWNE INSTYTUCJE NADZORUJĄCE BANK CENTRALNY

Rząd

15. Rząd, w większości przypadków reprezentowany przez Ministra Finansów, jest razem z bankiem centralnym współautorem polityki monetarnej. W tym znaczeniu banki centralne są powiązane z rządem. Istnieje kilka rodzajów niezależności: od całkowitej niezależności gwarantowanej przez prawo, do obowiązku przeprowadzania konsultacji z rządem przed podjęciem ważnych decyzji dotyczących polityki monetarnej.

16. Zainteresowanie rządu działalnością banku centralnego w wielu przypadkach jest spowodowane tym, że bank spełnia funkcje administracyjne na rzecz rządu. Na przykład, Irlandzki Bank Centralny prowadzi rachunki Ministerstwa Finansów oraz pełni funkcje instytucji rozliczeniowej dla papierów wartościowych emitowanych na rynek krajowy przez Skarb Państwa, Agencję Finansowania Mieszkalnictwa i Europejski Bank Inwestycyjny. W niektórych przypadkach, rząd jest właścicielem banku centralnego (pośrednio lub bezpośrednio) i posiada uprawnienia przysługujące właścicielowi.

17. Banki centralne, dzieląc swoje zyski, zasilają budżet państwa.

Parlament

18. Uprawnienia władcze parlamentu w stosunku do banku centralnego różni się w czterech opisywanych krajach. Parlament może mieć, na przykład, prawo wyboru członków zarządu banku. Zasady wyboru członków zarządu, kierowania bankiem i wykonywania jego operacji są opisane w ustawie o banku centralnym lub innych aktach prawnych. W przypadku Szwecji istnieje regulacja dotycząca „audytorów parlamentarnych”.

19. W krajach, w których bank centralny podlega władzy parlamentarnej, zarząd banku, de facto jest kwitowany z administrowania bankiem na podstawie decyzji parlamentu. Jak zauważymy dalej, w takich przypadkach ogromne znaczenie ma opinia audytorów zewnętrznych.

Najwyższa instytucja audytu

20. Głównym celem najwyższych instytucji audytu jest ocena i przedstawienie opinii dotyczącej

działania administracyjnych podejmowanych przez rząd. W Niemczech *Bundesrechnungshof* jest niezależną instytucją federalną przekazującą raporty bezpośrednio parlamentowi i rządowi. W Irlandii Kontroler i Audytor Generalny posiada niezależność i raporty przekazuje parlamentowi. W Holandii najwyższą instytucją audytu jest niezależnym centralnym organem państwa, który dostarcza raporty rządowi i parlamentowi. W Szwecji Narodowe Biuro Audytu składa raporty rządowi. Natomiast audytorzy parlamentarni efekty swojej pracy przedstawiają parlamentowi.

21. Najwyższe instytucje audytu, w czterech opisywanych krajach, mają różne uprawnienia w zakresie kontroli banku centralnego. W Holandii najwyższą instytucją audytu nie jest uprawniona do kontrolowania banku centralnego; audyt zewnętrzny jest wykonywany przez prywatne firmy audytorskie, które koncentrują się na audycie finansowym. Zewnętrzny audyt w banku centralnym Szwecji jest wykonywany przez audytorów parlamentarnych, którzy zwracają szczególną uwagę na zgodność z przepisami i osiągnięte wyniki. Szwedzkie Narodowe Biuro Audytu nie jest uprawnione do kontrolowania banku centralnego. Irlandzka i niemiecka najwyższa instytucja audytu mają jasno określone w swoich uprawnieniach mandaty do kontrolowania banku centralnego. Kontroler i Audytor Generalny w Irlandii posiada upoważnienie do badania wszystkich dokumentów finansowych banku. *Bundesrechnungshof* dokonuje audytu banku centralnego Niemiec pod względem zgodności z przepisami i właściwego zarządzania majątkiem państwa.

Prywatne firmy audytorskie

22. W prawie wszystkich krajach, prywatne firmy audytorskie są angażowane przez najwyższe instytucje audytu lub audytorów parlamentarnych w celu dostarczenia opinii na temat sprawozdań finansowych i (bezpośrednio lub pośrednio) oceny jakości systemu kontroli wewnętrznej, łącznie z audytem wewnętrznym, banku centralnego. Najwyższe instytucje audytu i audytorzy parlamentarni, w możliwym zakresie, poszukują się prac audytorów z sektora prywatnego w celu efektywnego i skutecznego wykonywania swoich obowiązków audytorskich.

Audytorzy wewnętrzni w banku centralnym

23. Audytorzy wewnętrzni, pomimo że są zatrudnieni przez bank centralny, są niezależni i nie sprawują funkcji wykonawczych i operacyjnych. Rezultaty ich pracy są wykorzystywane, w takim stopniu, jaki jest tylko możliwy, przez audytorów zewnętrznych. Audytorzy wewnętrzni przekazują raporty najwyższemu kierownictwu, a zakres ich pracy zwykle obejmuje wszystkie typy audytu.

4. PRAKTYKA AUDYTU: GŁÓWNE ELEMENTY

24. Z racji tego, że „argon” audytorów i kontrolerów może się różnić w poszczególnych krajach i językach, w tej części opracowania przedstawiony jest pewien zakres takiej terminologii, z zaznaczeniem, że pojawia się ona będzie w całej publikacji.

Definicje

Struktura zarządzania

25. W prawodawstwie różnych krajów istnieją zasadnicze różnice dotyczące struktur przeznaczonych do zarządzania i/lub nadzorowania działalności banku centralnego. W załączniku nr 1 zamieszczone jest zestawienie porównawcze ustaw bankowych, ze wskazaniem ich najistotniejszych różnic. Na potrzeby tego opracowania, wprowadzamy rozróżnienie pomiędzy wyższym kierownictwem jako głównym organem wykonawczym, a radą nadzorczą, która nadzoruje organ wykonawczy i zwykle nie ma własnych uprawnień wykonawczych.

Otoczenie kontroli

26. Zagadnienie to odnosi się do postaw i działań rady nadzorczej i wyższego kierownictwa, które określają znaczenie kontroli wewnątrz banku. Odpowiednie otoczenie kontroli zapewnia dyscyplinę i strukturę konieczną do realizacji celów kontroli wewnętrznej. Na otoczenie kontroli składają się m.in.:

- uczciwość i wartości etyczne;
- filozofia i styl zarządzania;
- struktura organizacyjna;
- przydzielenie władzy i odpowiedzialności;
- praktyka i polityka w zakresie zarządzania zasobami ludzkimi (patrz dalej Standardy Audytu Wewnętrznego).

Kontrola wewnętrzna

27. Kontrola wewnętrzna jest systemem działań, na który składają się wszystkie rodzaje kontroli -

zarówno finansowe, lub inne wprowadzone przez radę nadzorczą, wyższe kierownictwo i pozostały personel - mającym na celu zapewnienie, że poniższe warunki są spełnione:

- osiągnięcie ustalonych celów;
- ekonomiczne i efektywne wykorzystanie środków;
- właściwa kontrola różnych rodzajów ryzyka i bezpieczeństwo aktywów;
- rzetelność i prawidłowość informacji finansowych i zarządczych;
- zgodność z przepisami i regulacjami oraz politykami, planami, wewnętrznymi zasadami i procedurami (patrz raport Europejskiego Instytutu Monetarnego (EMI) dotyczący systemów kontroli wewnętrznej w instytucjach finansowych).

28. Integralny system kontroli wewnętrznej w banku mogą tworzyć różne komórki kontroli wewnętrznej, np. Departament Kontroli Ryzyka, Departament Controllingu, Departament Rachunkowości i Organizacji lub jednostki audytu wewnętrznego. Uprawnienia tych komórek są zróżnicowane lecz, generalnie rzecz ujmując, sprowadzają się do szerokiego zakresu działań, takich jak monitoring i raportowanie dotyczące zgodności z przepisami prawa, ocena osiągniętych wyników (efektów), rozwiązywanie problemów oraz analiza metod i procedur pracy.

Audyt wewnętrzny

29. Audyt wewnętrzny jest szczególnie częścią systemu kontroli wewnętrznej. Audyt wewnętrzny jest niezależną oceną; zapewnia on obiektywne informacje na temat zarządzania i efektywności kosztowej działań i operacji, systemów i wbudowanych zabezpieczeń, ekonomiczności i efektywności wykorzystywania i ochrony środków, integralności informacji i raportowania oraz zgodności z przepisami prawa, a także politykami i procedurami (patrz Standardy Instytutu Auditorów Wewnętrznych). Audyt wewnętrzny jest wykonywany przez jednostkę umiejscowioną wewnątrz struktury banku centralnego. Jednostka audytu nie jest zaangażowana w żadne czynności operacyjne ani wykonawcze i musi przestrzegać standardów profesjonalnych. Auditor wewnętrzny składa raporty bezpośrednio wyższemu kierownictwu.

Audyt zewnętrzny

30. Zwykle przeprowadzanie audytu zewnętrznego jest podyktowane przepisami prawa lub statutu. Audyt zewnętrzny, tak jak i audyt wewnętrzny, jest niezależną oceną, w zasadzie formułowaną ex post. Jednak, w odróżnieniu od audytu wewnętrznego, jest on wykonywany przez organizację lub osobę, która nie jest podporządkowana kontrolowanemu bankowi centralnemu. Co więcej, audytorzy zewnętrzni są zobowiązani do postępowania zgodnie z pewnymi zasadami i standardami określonymi przez prawo lub środowisko zawodowe. Audytorzy zewnętrzni nie są częścią struktury organizacyjnej banku centralnego, a kierownictwo banku nie ma wobec nich żadnych uprawnień wadzących. W czterech opisywanych przez nas krajach jedna z zewnętrznych instytucji audytorskich (tj. najwyższych instytucji audytu) nie ma uprawnienia do wprowadzenia swych rekomendacji. Jednak w niektórych krajach – ze względu na poddawanie się systemowi sądowemu – istnieją określone sposoby wcielania w życie takich rekomendacji.

Rodzaje audytu

31. Audyty finansowe polegają na badaniu i sporządzaniu raportów dotyczących sprawozdań finansowych oraz badaniu systemu rachunkowości, w oparciu o który, sprawozdania te są przygotowywane.

32. Audyty pod względem zgodności lub prawidłowości polegają na badaniu zgodności z przepisami prawa i regulacjami administracyjnymi, rzetelności i wiarygodności administrowania, systemów finansowych i systemów kontroli zarządczej.

33. Audyt wyników i audyt „wartość – za – pieniądze” (value - for - money) polega na ocenie działalności operacyjnej i zarządczej (pod kątem gospodarności, skuteczności i efektywności) organizacji i programów finansowanych ze środków publicznych w zakresie wykorzystania środków finansowych i innych zasobów służących do realizacji postawionych im zadań.

•wiadectwo przeprowadzenia badania sprawozdania finansowego

34. Wynikiem (niezależnego) audytu rocznych sprawozdań finansowych jest, wydana przez audytorów, opinia o prawdziwości i rzetelności informacji finansowych. W związku z tym, opinia audytorów jest często nazywana •wiadectwem przeprowadzenia badania bilansu. Wykonanie kontroli sprawozdań finansowych przez audytorów, związane najczęściej z audytem finansowym, jest potrzebne kierownictwu banku po to, aby mogło się ono rozliczyć przed radą nadzorczą b•d• parlamentem.

Standardy rachunkowości i audytu

35. Zawód audytora ma długą historię. •rodowisko audytorów wykazuje się, w znacznej mierze, autonomią i inicjatywą w ustalaniu i rozwijaniu standardów zawodowych. U początków powstania standardów le•• inicjatywy podejmowane przez poszczególne krajowe organizacje audytorów. Współpraca międzynarodowa organizacji, takich jak IFAC i powiązanej z nią IAPC, IIA i związanej z nią IASB, IASC i INTOSAI (szczegółowe informacje o tych organizacjach prezentowane są poniżej), skutkowa•a powstaniem międzynarodowych standardów dotyczących rachunkowości, audytu i profesjonalnych zasad postępowania. Prace te uzyskują coraz większe uznanie i standardy te, często są przyjmowane jako "najlepsza praktyka", co znaczy, że powinny być powszechnie przestrzegane we wszystkich sektorach społecznych.

36. Poniżej opisano wszystkie, główne, międzynarodowe organizacje, które są aktywne w dziedzinie opracowywania standardów rachunkowości i audytu:

IFAC - Międzynarodowa Federacja Księgowych jest znaną w •wiecie organizacją zrzeszającą osoby wykonujące zawód księgowy. Celem IFAC jest rozwój i podnoszenie rangi zawodu, tak, aby •wiadczone społeczeństwu przez księgowych usługi stały na niezmiennym, najwyższym poziomie.

IAPC - Międzynarodowy Komitet ds. Praktyki Audytu powstał w 1977r. jako komitet IFAC i opracował pierwsze „Międzynarodowe Wytyczne Audytu” (IAG); stały się one później „Międzynarodowymi Standardami Audytu” (ISA).

IASC - Międzynarodowy Komitet ds. Standardów Rachunkowości został utworzony w 1973r. w celu ujednoczenia w skali globalnej i przybliżenia standardów rachunkowości i sprawozdawczości. Od momentu utworzenia IASC wydał ponad 30 standardów.

IIA - Instytut Audytorów Wewnętrznych został założony w 1941r. przez małą grupę audytorów wewnętrznych, którzy chcieli, aby ich grupa zawodowa posiadała własną, reprezentującą ich organizację, która podejmowałaby działalność szkoleniową oraz opracowywała standardy profesjonalne w zakresie praktyki audytorskiej. Po upływie 50-ciu lat Instytut jest międzynarodową organizacją pracującą na rzecz społeczności audytorów wewnętrznych na całym świecie. Na arenie międzynarodowej Instytut uczestniczy w pracach Organizacji Narodów Zjednoczonych jako organizacja pozarządowa, jest również członkiem Międzynarodowego Konsorcjum na Rzecz Zarządzania Finansami Państwowymi, Międzynarodowej Organizacji Najwyższych Instytucji Audytu (INTOSAI) i Międzynarodowej Federacji Księgowych (IFAC).

IASB - Rada ds. Standardów Audytu Wewnętrznego jest technicznym komitetem IIA odpowiedzialnym za publikowanie i monitorowanie „Standardów Praktyki Zawodowej w Audycie Wewnętrznym” (standardy) i innych standardów publikowanych w skali światowej. „Zestawienie Standardów Audytu Wewnętrznego” (SIAS) jest publikowane przez Radę ds. Standardów Audytu Wewnętrznego IIA.

INTOSAI - Międzynarodowa Organizacja Najwyższych Instytucji Audytu została utworzona w celu promowania i wymiany idei oraz doświadczeń między najwyższymi instytucjami audytu. Aktualnie należy do niej ponad 170 organizacji i państw. INTOSAI posiada również regionalne stowarzyszenia, np. EUROSAI działające w Europie.

37. Najwyższe instytucje audytu (biura audytu lub izby audytorów), powołane są do wykonywania audytu sektora publicznego, a wyniki swoich prac sprawozdają zwykle parlamentowi. INTOSAI tworzy i publikuje wytyczne dotyczące zagadnień praktyki audytorskiej w sektorze publicznym. Praca ta jest wykonywana przez szereg komitetów, w których uczestniczą przedstawiciele kilku krajów.

38. *Komitet ds. Audytu i Rachunkowości* jest stałym komitetem INTOSAI, który publikuje „Wytyczne do Standardów Kontroli Wewnętrznej i Dokumentów Księgowych”.

39. *Komitet Audytu Długu Publicznego* przy INTOSAI wnosi przyczynę do podsumowania praktyki audytu w zakresie zarządzania długiem publicznym i wyznacza kierunki jej rozwoju.

40. *Bazylijski Komitet Nadzoru Bankowego* jest komitetem organizacji sprawujących nadzór bankowy, utworzonym w 1975r. przez gubernatorów banków centralnych „Grupy Dziesięciu” krajów. Spotyka się zwykle w siedzibie Banku Rozliczeń Międzynarodowych w Bazylei, gdzie mieści się jego stały sekretariat.

5. PRAKTYKI AUDYTU: AUDYT ZEWNĘTRZNY

Modele audytu w czterech krajach

41. Konieczność dokonywania *audytu zewnętrznego* w banku centralnym zwykle jest wymogiem prawnym, zawartym w statucie i regulacjach dotyczących banku centralnego oraz w szczególnych przepisach dotyczących audytu.

42. Współdziałanie z audytorami zewnętrznymi opisane w tym studium przedstawia cztery różne modele, przewidujące różne role dla prywatnych i publicznych audytorów. Ukazane to jest w poniższej tabeli:

Kraj	Audytorzy Zewnętrzni	
	Audytorzy publiczni	Audytorzy prywatni
Irlandia	Kontroler i Audytor Generalny	Nie ma
Niemcy	<i>Bundesrechnungshof</i> (Federalna Izba Audytu)	Zewnętrzni audytorzy są mianowani przez Radę Nadzorczą
Holandia	Nie ma	Mianowani przez Radę Nadzorczą
Szwecja	Audytorzy parlamentarni	Pracują na rzecz audytorów parlamentarnych

Rodzaje audytu

43. Rodzaje audytów zewnętrznych różnią się w czterech krajach (por. tabelę poniżej):

- audyty sprawozdań finansowych (w większości przypadków mają na celu wydanie świadectwa przeprowadzenia badania bilansu banku);
- audyty pod względem zgodności lub prawidłowości (ocena zgodności postępowania z przepisami prawa, regulacjami, itp.);
- audyty wyników i audyty efektywności (value - for - money), które oceniają czy cele banku zostały osiągnięte i czy zostały zrealizowane w sposób efektywny;
- audyty komputerowe, audyty EPD, które mają na celu ocenę jakości systemu komputerowego;
- audyty realizacji projektów, na przykład komputerowych lub budowlanych w celu oceny

ważności informacji odnoszących się do zarządzania nimi (np. planowanie i informacja o postępach robót), wymaganych do prawidłowej ich realizacji z uwzględnieniem ryzyka (inwestycyjnego);

- postępowania wyjaśniające i dochodzenia (np. w sprawie defraudacji).

Typy audytu zewnętrznego	Niemcy	Irlandia	Holandia	Szwecja
Finansowy	X	X	X	X
Legalności	X	X	X	X
Wyników	X	X		X
Komputerowy (EPD)	X	X	X	X
Projektów	X			
Postępowania wyjaśniające				

Relacje związane z raportowaniem

44. Przedłożenie raportu przez audytorów zewnętrznych najwyższym władzom ma na celu przedstawienie rezultatów zarządzania i administrowania. W Szwecji, w ramach procedury absolutorium w parlamencie, audytorzy składają również oświadczenia, czy - ich zdaniem – rządowi powinno się udzielić absolutorium.

45. W wielu krajach, audytorzy zewnętrzeni z sektora publicznego składają raporty do parlamentu. Natomiast tam gdzie jest tak przyjęte, audytorzy z sektora prywatnego przedstawiają raporty również rządowi (np. ministrowi finansów) i/lub audytorom zewnętrznym z sektora publicznego (najwyższym instytucjom audytu). Szczegółowe warunki raportowania w krajach, które uczestniczyły w tym projekcie, opisane są w rozdziałach poświęconych tym krajom. Podsumowanie wyników badań w tym zakresie znajduje się w Załączniku nr 2.

6. PRAKTYKI AUDYTU: AUDYT WEWN•TRZNY

46. Rozdzia• ten opisuje praktyki audytu wewn•trznego w bankach centralnych czterech wybranych krajów. Zestawia si• w nim najistotniejsze i najpowszechniejsze aspekty audytu wewn•trznego. Bardziej szczegó•owe ich omówienie przedstawiono w rozdzia•ach po•wi•conych poszczególnym krajom.

Odpowiedzialno•• za kontrol• wewn•trzn•

47. Do zada• zarz•du i/lub rady banku centralnego nale•y szeroki zakres spraw zwi•zanych z polityk• banku i jego dzia•alno•ci• oraz obowi•zków i funkcji w zakresie okre•lonym w ustawie o banku i innych regulacjach prawnych. Bior•c pod uwag• kierowanie bankiem, zarz•d jest organem maj•cym zapewni• wa•ciwy kierunek dzia•ania banku oraz kontrol• przestrzegania przepisów statutowych dotycz•cych funkcji banku. Zarz•d ponosi odpowiedzialno•• i jest rozliczany za funkcjonowanie kontroli wewn•trznej, która jest cz••ci• prawid•owego systemu zarz•dzania i administrowania bankiem centralnym .

48. W *ustawach* dotycz•cych ró•nych banków centralnych rola i odpowiedzialno•• *wy•szego kierownictwa* s• jasno okre•lone i sprowadzaj• si• do zobowi•zania do wa•ciwego zarz•dzania oraz administrowania bankiem centralnym. Odpowiedzialno•• ta rozci•ga si• na prawid•owo•• ksi•gowa•, efektywno•• i skuteczno•• zarz•dzania zasobami, ochron• aktywów i innych •rodków pozostaj•cych pod kontrol• banku.

49. Podstawowym obowi•zkiem wy•szego kierownictwa banku jest koordynacja tworzenia i wprowadzania polityki zarz•dczej, praktycznych dzia•a• i zabezpiecze•, w celu realizacji jego statutowych zada•. Po to aby, rzetelnie wywi•zywa• si• z tych zada•, wy•sze kierownictwo ustanawia szerokie spektrum metod kontrolnych i narz•dzi oceny pracy wewn•trzn banku. W szczegó•lno•ci wykorzystuje si• audytorów zewn•trznnych i wewn•trznnych. Z uwagi bowiem, na ich niezale•no••, sprawuj• oni istotne funkcje oceniaj•ce w banku.

50. Zarz•d jest tak•e odpowiedzialny za sprawy bud•etu oraz za kontrolowalno•• rachunków. Wa•nym zadaniem zarz•du jest przygotowywanie rocznych sprawozda• finansowych, które s• badane przez niezale•nych audytorów zewn•trznnych (z firm prywatnych albo z najwy•szych instytucji audytu).

51. Niektóre banki centralne, maj•c na uwadze zagadnienia kontroli, tworz• specjalne komitety, np. komitet inwestycyjny, komitet bud•etowy i komitet audytu. Jednostki te pomagaj• w zarz•dzaniu i administrowaniu bankiem w sposób zgodny z przepisami. Komitety s• zintegrowane ze struktur• zarz•dzania oraz dzia•aj• zgodnie z zasadami podleg•o•ci w banku. Do istotnych

zadania komitetów należy przegladanie strategii, planów, rezultatów ich wykonania, budżetów oraz utrzymywanie kontaktów z audytorami zewnętrznymi.

52. Zgodnie z przepisami prawa i statutem zarząd i kierownictwo wykonawcze banku centralnego ponosi odpowiedzialność za swoje działania. W związku z tym, istnieje potrzeba postępowania odpowiadającego tym wymaganiom prawnym.

53. Pomimo tego, że statut banku centralnego, zwykle nie zawiera wymogu funkcjonowania w nim audytu wewnętrznego (za wyjątkiem banku centralnego Szwecji), istnieją ważne powody, do ustanowienia i utrzymywania przez wyższe kierownictwo banku zespołów audytu wewnętrznego. Audyt wewnętrzny wzmacnia cały system kontroli wewnętrznej, a tym samym wywiera wpływ na kierownictwo i personel banku, aby podejmowały one działania zgodnie z celami, politykami i procedurami banku. Istnienie funkcji audytu wewnętrznego umożliwia również audytorom zewnętrznym ograniczenie badań, które są niezbędne do wydania (wymaganej prawem) opinii zaświadczającej przeprowadzenie kontroli sprawozdań finansowych.

Kontrola wewnętrzna i audyt wewnętrzny

54. Kontrola wewnętrzna została zdefiniowana jako system działań pomagający bankowi osiągnąć jego cele i zamierzenia. Audyt wewnętrzny jest szczególną częścią systemu kontroli wewnętrznej w banku centralnym.

55. Audyt wewnętrzny, jako niezależna ocena dostarcza obiektywnych informacji na temat zarządzania, efektywności kosztowej działań i operacji, systemów i wbudowanych zabezpieczeń, ekonomiczności i efektywności wykorzystywania i ochrony środków, integralności informacji i raportowania oraz zgodności z przepisami prawa, a także politykami i procedurami (patrz standardy Instytutu Audytorów Wewnętrznych). W czterech, przedstawionych w niniejszym opracowaniu, krajach uważa się, że sukces audytu wewnętrznego buduje się na:

- wsparciu i akceptacji ze strony zarządu i wyższego kierownictwa banku,
- uprawnieniach i statusie organizacyjnym, gwarantujących efektywne wykonywanie zadań audytorskich,
- profesjonalności i kompetencji personelu w wypełnianiu zadań i przeprowadzaniu audytów w sposób niezależny i rzetelny,
- realizowaniu programu audytu zgodnie ze standardami oraz elastyczności w reagowaniu na zmieniające się potrzeby kierownictwa,
- wykorzystaniu wyników audytu w celu poprawy funkcjonowania banku.

56. Ze statutu organizacyjnego wynika, że dyrektor departamentu audytu wewnętrznego podlega i jest bezpośrednio odpowiedzialny przed najwyższym kierownictwem lub zarządem. Takie umiejscowienie pomaga w osiągnięciu poważenia i współpracy ze strony kierownictwa banku i pozwala na wykonywanie czynności audytorskich w sposób niezależny i obiektywny.

57. Audytorzy powinni mieć *uprawnienia* do dostępu do wszystkich informacji, danych,

dokumentów, raportów, urzędze i sprytu, które są niezbędne do wykonywania wyznaczonych badań. Ponadto powinni oni być upoważnieni do przeprowadzania rozmów z pracownikami w celu uzyskania informacji i wyjaśnień.

58. Niezwykle istotna jest *niezależność* operacyjna, która polega na tym, że audytorzy nie uczestniczą w tworzeniu lub wprowadzaniu procedur, zasad, procesów i systemów, które mogą później podlegać ich kontroli. Nie wyklucza to jednak możliwości audytu *ex-ante* tworzonego systemu komputerowego lub kosztownej, rozpoczętej inwestycji budowlanej.

59. W czterech badanych krajach istnieją *standardy* audytu zarówno dla audytu zewnętrznego jak i wewnętrznego. Pomimo tego, w zależności od kraju, mogą się one między sobą różnić. Można je podzielić na standardy generalne, standardy pracy w jednostce i standardy raportowania. Standardy generalne odnoszą się do kompetencji, niezależności i profesjonalizmu. Na standardy pracy w jednostce składają się planowanie, kontrola wewnętrzna i ewidencja. Natomiast standardy raportowania dotyczą sposobu ujawniania opinii audytorów oraz formy i zawartości raportów z audytu.

60. Mając na względzie *wykorzystanie* rezultatów audytu, standardy (jak również praktyka w opisywanych krajach) dotyczą oceny ryzyka i określają wymagania dotyczące do opracowania konstruktywnych, oszczędnych, a także praktycznych zaleceń, które pomogą kierownikom w wykonywaniu ich obowiązków operacyjnych oraz ochroni ich interesy, poprzez rozpoznawanie możliwości poprawy. Jako istotne, postrzega się rady przyczyniające się do tworzenia wartości dodanej, a dotyczące projektowania i funkcjonowania istotnych systemów kontroli oraz prowadzące do eliminacji niepotrzebnych zabezpieczeń.

Rodzaje audytu wewnętrznego

61. Audytorzy w bankach centralnych (opisywanych krajów) posiadają uprawnienia do badania wszystkich działań banku. Zakres czynności audytorskich obejmuje:

- wszystkie komórki operacyjne (np. główne departamenty operacyjne centrali, oddziały i jednostki pomocnicze),
- wszystkie rodzaje kosztów i dochodów,
- wszystkie typy działań (np. system i procedury rozliczeniowe, produkcja banknotów, emisja, dystrybucja i niszczenie, transakcje płatnicze, operacje kredytowe, transakcje walutowe, operacje na papierach wartościowych, księgowość i roczne sprawozdania finansowe, inwestycje budowlane i środki trwałe, projektowanie, tworzenie i funkcjonowanie systemów komputerowych).

62. Istnieje kilka strategii audytu, które stosuje się na wiele różnych sposobów. Czasami audyty przeprowadza się po wcześniejszym ich zaanonsowaniu, a niejednokrotnie są one rozpoczynane bez zapowiedzi. Audyty niezapowiedziane przeprowadzane są zwykle w stosunku do działań banku, które określone są jako działania wysokiego ryzyka i dotyczą możliwości wystąpienia strat materialnych. Wiąże się to z takimi ryzykownymi obszarami jak: operacje pieniężne, płatności gotówkowe, operacje kasowo-skarbcowe, produkcja i niszczenie banknotów, operacje walutowe i

na papierach wartościowych.

63. Inną strategią audytorską jest wykonywanie audytów systemów i dużych inwestycji budowlanych w fazie ich projektowania, poprzedzając ich wprowadzenie lub wykonanie. Podstawową korzyścią tej strategii jest to, że oszczędza ona środki i czas. Umożliwia ona bowiem korygowanie błędów i słabości w systemie kontroli, raczej przed niż po realizacji projektu. Jest to istotne, zwłaszcza wówczas, gdy projekt wymaga ogromnych nakładów oraz dużego zaangażowania w celu uniknięcia błędnych rozwiązań. Poprzez audyt zarządzania projektem (zwłaszcza z fazy planowania), poniesionych kosztów, raportów dotyczących zaprojektowanego systemu kontroli, efektów audytu i sposobów zarządzania w fazie planowania, audytorzy są w stanie udzielić rekomendacji odnośnie redukcji kosztów.

64. Kolejne strategie audytorskie opierają się na pracy (o odpowiedniej jakości) wykonywanej przez większe departamenty controllingu, która polega na studiach organizacyjnych i badaniu transakcji na poziomie operacyjnym. Powinna ona znacznie ograniczyć nakład pracy wykonywanej przez audytorów wewnętrznych. Korzystając, z kolei, z działalności audytorów wewnętrznych, charakteryzującej się wysoką jakością i efektywnością, audytorzy zewnętrzni mogą ograniczyć zakres audytu i stopień testów, w szczególności na poziomie systemów.

Relacje związane z raportowaniem

65. W opisywanych krajach audytorzy wewnętrzni zwykle składają raporty zarządowi, komitetowi audytu, wyższemu kierownictwu banku i kierownictwu departamentu audytu wewnętrznego. Dostrzegana jest przy tym potrzeba właściwej koordynacji działań audytorskich, w celu minimalizowania zbędnych kontroli i unikania dublowania się czynności wykonywanych przez różne grupy audytorów.

66. Zarówno audytorzy wewnętrzni, jak i zewnętrzni, powinni ze sobą ściśle współpracować, aby stworzyć efektywną funkcję audytu i unikać powtarzania działań. Należy zauważyć, że taka kooperacja nie jest zwykle wymagana prawem, lecz wynika z praktyki. Wymiana planów audytów, koordynacja planowania i informowanie o rezultatach są typowymi przykładami bliskich relacji pomiędzy audytorami wewnętrznymi i zewnętrznymi, zaobserwowanych w opisywanych krajach.

67. Stosunki profesjonalne polegające na wzajemnym zaufaniu pomiędzy audytorem a osobami kontrolowanymi uważane są również za niezwykle istotny element prawidłowego i efektywnego wykonywania zadań audytu. Powodują one skrócenie czasu audytu oraz lepszą wymianę informacji i doświadczeń, co przyczynia się do osiągnięcia celów audytu. Pozytywne, robocze relacje umożliwiają przekonanie kierownictwa jednostki kontrolowanej do podjęcia właściwych środków zapobiegawczych lub naprawczych.

68. W sytuacji, gdy istnieją właściwe profesjonalne stosunki, przedstawianie wyższemu kierownictwu, zarządowi lub komitetu audytu streszczeń raportów jest ułatwione, efektywne i przynosi pozytywne rezultaty.

Zasoby audytu

69. *Sposób rekrutowania* personelu różni się w zależności od kraju, ale typowymi miejscami pozyskiwania pracowników są uniwersytety i uczelnie techniczne, środowisko biegłych księgowych oraz bank centralny.

70. *Wymagane umiejętności* zależą od zakresu i celów wykonywanych audytów. Ogólnie rzecz biorąc, spektrum umiejętności, obejmuje doświadczenie w zarządzaniu i ogólnym audycie, znajomość systemów komputerowych, operacji walutowych, bankowości, księgowości finansowej, ekonomii i zagadnień techniczno - inżynierskich. Wynika to ze specjalistycznej działalności podlegającej audytowi i konieczności tworzenia multidyscyplinarnych zespołów.

71. *Szkolenie i rozwój zawodowy* wewnątrznych audytorów jest zwykle kombinacją zajęć w formie wykładów oraz w formie praktycznej. Są one uzupełniane uczestnictwem w konferencjach i seminariach, na których pozyskiwana jest wiedza na temat nowoczesnych technik audytu. Większość departamentów audytu wewnątrznego stara się, aby każdy audytor szkolił się co najmniej przez dwa tygodnie w roku. W niektórych bankach istnieje program rekrutacji i szkolenia młodych pracowników.

72. *Suma środków* przeznaczanych na audyt w danej organizacji zależy od wielu zmiennych. W dużym stopniu zależy to od takich warunków jak specyfika i złożoność działalności banku, struktura organizacyjna i stopień decentralizacji, zakres i typy wykonywanych audytów, poziom skomputeryzowania, jakość systemu kontroli wewnętrznej, ilość i wartość transakcji, dochody, wydatki, aktywa oraz stosunki profesjonalne z zewnętrznymi audytorami.

73. Dla celów porównawczych przyjmuje się, że powinien być jeden audytor na stu zatrudnionych pracowników. Z kolei, mniejsze banki potrzebują większej ilości audytorów w stosunku do ogólnej liczby pracowników. Uznaje się, że trzech audytorów w banku to minimum zapewniające utrzymanie audytu na wysokim jakościowo poziomie.

Planowanie audytu

74. Audyt wewnętrzny jest planowany, zarówno na wiele lat, jak i na rok. Plany obejmują wybrane komórki organizacyjne audytu, po podjęciu decyzji co do obszarów wysokiego, średniego, czy niskiego ryzyka. W oparciu o analizę ryzyka, oceny, doświadczenie audytorskie oraz dostępne zasoby audytu przydziela się zadania poszczególnym audytorom. Odbywa się to w cyklu od roku do trzech lat. Przydzielone zasoby audytu mają, oczywiście, wpływ na częstotliwość poszczególnych audytów. Po wzięciu pod uwagę analizy ryzyka, bardziej częściej procesu planowania rocznego i wieloletniego, następuje przydzielenie zadań indywidualnych.

75. W celu optymalizacji wykorzystania ograniczonych środków audytu, niektóre departamenty audytu wewnątrznego uznają za pożyteczne uszeregowanie (w kolejności ważności) wszystkich

obszarów, które mogą być poddane audytowi. Kryteriami, w oparciu, o które dokonuje się analizy ryzyka i przydziela indywidualne zadania audytorskie są:

76. *Materialność*. Ten czynnik ryzyka zależy od określenia na ile niezawodny jest system kontroli wewnętrznej i związanych z nim procedur. W kategoriach liczbowych, oznacza to, że wielkość dochodów i wydatków, wartości wygenerowanych aktywów, wielkość i wartości transakcji płatniczych nadaje się znaczenie materialne. Poza tym audytorzy próbują również brać pod uwagę możliwość wystąpienia strat spowodowanych defraudacją, kradzieżą lub błądem w zarządzaniu oraz płynność gotówki i innych zarządzanych aktywów.

77. *Reputacja i wizerunek banku centralnego* są niezwykle ważne z uwagi na jego fundamentalną rolę w gospodarce. Aspekt ten powinien być brany pod uwagę przy planowaniu audytu. Brak ostrożności podczas realizowania polityki monetarnej, zasad zarządzania rezerwami walutowymi, zapewniania bezpieczeństwa i efektywności międzybankowego systemu rozliczeń oraz produkowania i emisji banknotów mogą być powodem utraty wiarygodności w oczach społeczeństwa, co może przynieść katastrofalne skutki dla kraju.

78. *Charakter i złożoność* operacji bankowych mogą powodować poważne ryzyko. Szczególnym przykładem jest ryzyko związane z transakcjami walutowymi tj., ryzyko rynkowe, kredytowe, płynności, operacyjne i czynnika ludzkiego. Innym ryzykownym obszarem są transakcje na papierach wartościowych. Produkcja banknotów, ich emisja i niszczenie również należy do działalności obciążonej ryzykiem.

79. *Pozostałe kryteria* wyboru obszarów, które powinny być poddane audytowi, to duże zmiany w systemie lub organizacji, fluktuacja kadr, zdecentralizowanie prawa do podejmowania decyzji, stopień komputeryzacji lub inne zagrożenia wg uznania zarządcy lub audytorów zewnętrznych.

Przeprowadzanie audytu

80. Audyt wewnętrzny w opisywanych krajach oparty jest na podobnych wzorcach. Podstawą planowania audytu wewnętrznego jest analiza ryzyka. Umożliwia ona określenie wstępnego zakresu audytu i jego celów. Cele te są zwykle poddawane szczegółowym analizom, aby podjąć decyzję, na co zwracać uwagę i jak wykonać dany audyt.

81. *Faza szczegółowego planowania* zwykle poprzedza każde zadanie zlecane audytorom. Etap ten polega na gromadzeniu i selekcji podstawowych informacji na temat kontrolowanej działalności banku oraz przygotowaniu odpowiedniej dokumentacji. Badanie wstępne jest przeprowadzane w celu oceny, czy występują takie obszary działalności banku, gdzie konieczna jest poprawa lub takie, gdzie podejrzewa się wystąpienie istotnego ryzyka. Jeżeli zarządczo przeprowadzenie dodatkowych prac audytorskich, audytorzy wykonują bardziej szczegółowe badanie głównych zidentyfikowanych zagadnień oraz innych problemów odnoszących się do systemu kontroli wewnętrznej.

82. Następnie audytorzy przeprowadzają *przeгляд* systemu kontroli wewnętrznej w celu upewnienia się, że działa on jak należy. W tym celu bada się główne systemy kontrolne pod względem ekonomiczności, efektywności i zgodności z prawem. W oparciu o ocenę właściwości

istniejących systemów audytorzy przesdzaj o zastosowaniu odpowiednich *metod testowania*. Testy audytorskie s dokonywane w celu upewnienia si, e systemy i procedury dziaaj poprawnie. Testy mog polega na szczegóowym badaniu wybranych transakcji pod wzgl dem prawidowoci ich wykonywania. Czasami audytorzy uywaj zestawów hipotetycznych transakcji w celu przeprowadzenia tego rodzaju testów. Aby je weryfikowa stosuje si wa ciwe i stabilne cieki audytu. Podczas analizy systemów uywa si komputerowych programów audytu lub podrzniczków audytu i/lub tzw. checklist, które pomagaj w zweryfikowaniu s aboci i ryzyka. Nastpnie ustala si przyczyn zaistniaej sytuacji i jej nastpstwa. Sporzdza si odpowiedni dokumentacj i zabezpiecza dowody z audytu w celu uzasadnienia wszystkich wniosków. Praca audytorów musi by uporzdkowana i dobrze udokumentowana.

83. Finaow faz stanowi napisanie *wstpnego raportu* opisujcego wszystkie obserwacje i zalecenia, które nastpnie znajduj si w raporcie ostatecznym. Zanim sporzdzi si finalny raport, audytorzy zwykle otrzymuj pisemne opinie - poprzedzone wspóln dyskusj - od podmiotów audytu. Su y to potwierdzeniu zgodnoci ustalonych faktów oraz budowaniu wa ciwego podejcia osób zarzdzajcych do zagadnie audytu.

Narzdzia audytu

84. Wszyscy audytorzy bankowi maj dostp do programów audytu, checklist i kwestionariuszy kontroli wewntrznej, dotyczcych rónych dziaa banku centralnego. W niektórych bankach jest to po czone z osobnym dostpem do systemu informacji przechowywanych na komputerach. Taki dostp jest po yteczny dla audytorów w trakcie fazy planowania audytu, zdobywania danych z rónych tematów i analizowania kosztów.

85. Specjalne narzdzia komputerowe stosowane przez audytorów, to programy ACL i IDEA, poza tym wykorzystuj oni oprogramowania komputerowe b dce w powszechnym uyciu i arkusze kalkulacyjne dostpne na rynku. Programy ACL i IDEA s szeroko stosowane przez audytorów w celu pozyskiwania danych, dokonywania wyboru próby i analiz, w szczególnoci w przypadku duiej ilo ci badanych transakcji. Do analiz wykorzystywane s równie arkusze kalkulacyjne. Programy biurowe s uywane w celu projektowania schematów oraz wykresów i dokumentowania przebiegu operacji i kontroli wewntrznych.

Kontrole sprawdzajce wykonanie zalece

86 Wa ciw praktyk audytorsk jest dokonywanie kontroli sprawdzajcych w trakcie, których bada si zakres dziaa podejmowanych przez kierownictwo w celu naprawienia uchybie opisanych w zaleceniach pokontrolnych. Niezalenie od tego, jak dobry jest raport z audytu, je eli po jego wydaniu nie b d podjte adne dziaania, system kontroli wewntrznej b dzie nadal naraony na ryzyko. Obowizkiem osób zajmujcych si kontrol sprawdzajc jest sporzdzanie sprawozda i ocen dotyczcych zakresu zmian, które wynik y z audytu.

87. Na pocztku audytorzy ddaj od kierownictwa wypowiedzenia si na pi mie na temat dziaa,

jakie zostały podjęte w następstwie wydania raportu z audytu. W większości banków centralnych kontrola sprawdzająca wykonania zaleceń pokontrolnych sprowadza się, co najmniej, do przeanalizowania odpowiedzi kierownictwa. Pismo to jest analizowane w celu stwierdzenia, czy odniesiono się w nim do wszystkich powołanych obszarów ryzyka, poinformowano o zamierzonych działaniach, terminach ich realizacji i osobach za nie odpowiedzialnych. Gwarantuje to osiągnięcie porozumienia i zgody, co do wprowadzenia niezbędnych zmian. Do kierownictwa skontrolowanej jednostki mogą być regularnie wysyłane pisma zawierające wymóg potwierdzenia dokonanych zmian. Zakres następnego regularnego audytu będzie automatycznie obejmował pewne elementy kontroli sprawdzającej wcześniejsze ustalenia. Niektóre banki dokonują na miejscu okresowych kontroli postępów wprowadzania zmian, jeżeli stwierdzone nieprawidłowości są poważne i istnieje nakaz pilnego zwrócenia na nie uwagi.

88. Następnie o zaawansowaniu działań podjętych w celu realizacji wyników audytu i o wiążących się z tym, nierozwiązanych problemach, informuje się (w raportach rocznych) zarząd, a tam gdzie jest to przyjęte, również komitet audytu.

Kontrola jakości

89. Nadzór w ramach departamentu audytu jest wykonywany regularnie; sprawdzana jest jakość całego audytu oraz związanej z nim dokumentacji roboczej, jak i jakości raportu. Ma to na celu upewnienie się, czy zostały przeprowadzone wystarczające, właściwe i uzasadnione testy oraz, czy zebrana dokumentacja daje odpowiednie podstawy do wyciągnięcia konkluzji z audytu. Analiza raportu dotyczy jego zawartości i formy. Mimo, iż kontrola jakości jest przeprowadzana w różny sposób, w zależności od banku i od wielkości departamentu audytu, to zawsze są przestrzegane, ogólnie przyjęte, standardy audytu.

90. Wnioski zawarte w raporcie muszą być zbierane z programem audytu. Obserwacje poczynione przez audytorów muszą być wyrażane w sposób jasny, stwierdzać przyczyny i skutki i prowadzić do praktycznych oraz wiążących zaleceń.

Ocena pracy Departamentu Audytu

91. Oprócz oceny pracy audytorów wewnętrznych, dokonywanej przez audyt zewnętrzny (często z najwyższej instytucji audytu), Departament Audytu Wewnętrznego zwykle tworzy krótkie sprawozdanie roczne dotyczące działań audytu w danym roku. Niektóre banki przygotowują dla zarządu, kierownictwa i audytorów zewnętrznych roczne skrócone sprawozdania dotyczące szczególnych zagadnień odnoszących się do operacji kredytowych i sprawozdań finansowych.

92. Ponadto, dokumentacja robocza, korespondencja i raporty z audytu służą do analizowania trendów w problematyce audytu. Sprawozdania dotyczące działalności, wysyłane do zarządu lub komitetu audytu, dostarczają informacji na temat planowanych prac audytu z uwzględnieniem przeznaczonego budżetu i dostępnych środków. Specjalna informacja przekazywana jest zaufanym audytorom zewnętrznym, tak, aby mogli oni wypowiedzieć się na temat funkcjonowania audytu wewnętrznego i zalecić działania obniżające koszty.

Zasoby informacji

93. Wszyscy audytorzy banku doceniają wartość dobrego systemu informacji zarządczej dla celów planowania audytu i przeprowadzania kontroli sprawdzających oraz szkoleń i zapewnienia ciągłości prac. Skuteczność i efektywność takiego systemu sprawdza się również wówczas, gdy przychodzi do przygotowywania sprawozdań na temat działalności audytu oraz rocznego raportu dotyczącego stanu audytu, a także funkcjonowania systemu kontroli wewnętrznej w banku.

94. Większość audytorów bankowych używa kart pracy do rejestrowania czasu pracy i jego analizowania w celach planistycznych. Audyty i ich rezultaty są zapisywane na komputerach osobistych (w postaci plików danych) lub w rejestrach papierowych (grupujących raporty, korespondencje i dokumentację roboczą).

7. PRZYSZŁE ZMIANY

Wstąpienie do Unii Europejskiej - konsekwencje dla banków centralnych

95. Regulacje unijne zawierają dodatkowo określone wymagania w stosunku do legislacji narodowych, a tym samym, i w stosunku do sposobu funkcjonowania publicznych organizacji, w tym roli i funkcjonowania narodowych banków centralnych. W celu zilustrowania tego zagadnienia posłużymy się przykładem Szwecji, najnowszego, spośród czterech opisywanych krajów, członka Unii Europejskiej. W tym celu krótko przedstawimy typ i zakres pewnych zmian wywołanych przystąpieniem do UE. Zmiany te mogą mieć lub mają konsekwencje dla funkcjonowania audytu zewnętrznego i wewnętrznego oraz sposobów zarządzania. Należy zwrócić uwagę na to, że zagadnienia omawiane w tym miejscu będą przedmiotem obrad szwedzkiego parlamentu wiosną 1998r. Ponieważ proponowane zmiany wymagają częściowej nowelizacji konstytucji, aby weszły w życie, konieczna będzie dodatkowa sesja parlamentu po kolejnych wyborach powszechnych. W związku z tym omawiane zmiany wejdą w życie w styczniu 1999r.

96. Najdalej idąca integracja polityki ekonomicznej Unii Europejskiej dotyczy polityki monetarnej i kursowej. Dotyczy do przeniesienia polityki monetarnej i kursowej na poziom UE w celu utworzenia obszaru ze stabilną walutą, gdzie zmiany kursów i stóp procentowych nie będą zakłócać rynku wewnętrznego. Pozostałe decyzje dotyczące polityki ekonomicznej będą dalej podejmowane przez poszczególne państwa członkowskie, ale wprowadzone zostaną pewne formy współpracy. Ostateczny krok w kierunku powstania unii monetarnej został podjęty przy podpisaniu Jednolitego Aktu Europejskiego w 1986r. i porozumienia w Maastricht, które przybrało później formę Traktatu. Zgodnie z jego postanowieniami, EMU ma być wprowadzana w trzech etapach. W pierwszej fazie, zakończonej w 1993r., państwa członkowskie znoszą regulacje walutowe i inne ograniczenia. W drugiej fazie powołuje się do życia Europejski Instytut Monetarny. W trzeciej fazie powstaje Europejski System Banków Centralnych (ESCB), a Europejski Bank Centralny przejmuje pełną odpowiedzialność za politykę pieniężną (decyzja z maja 1998r.). Każde z państw członkowskich musi zapewnić, że jego ustawodawstwo krajowe, najpóźniej w dniu powstania ESCB, będzie w pełni zgodne ze Statutem ESCB i Traktatem z Maastricht. Należy zauważyć, że uzgodnienia te będą dotyczyły banku centralnego każdego kraju, niezależnie od tego, czy dany kraj członkowski będzie uczestniczył w unii monetarnej, czy nie.

97. Rada Europy przyjęła w 1978 roku rezolucję ustanawiającą Europejski System Walutowy (EMS). System ten ma oparcie nie tylko w rezolucji, ale również w porozumieniach zawartych pomiędzy bankami centralnymi UE. Porozumienie takie składa się z trzech części: mechanizmu kursów walutowych (ERM), porozumienia między bankami centralnymi dotyczącego krótkookresowego finansowania interwencji walutowych oraz zasad wprowadzenia nowej, wspólnej waluty ECU.

98. Traktat z Maastricht zawiera zapisy dotyczące ustawodawstwa banków krajowych. To, że przepisy narodowe muszą być zgodne z wymaganiami przepisów UE nie oznacza, że wszystkie wymagania muszą być powielane w przepisach krajowych. Bezpośrednie oddziaływanie przepisów UE i ich nadrzędność nad prawem krajowym czyni to zbędnym. Jednak przepisy narodowe niezgodne z prawami UE muszą być zmienione. Artykuł 108 Traktatu stanowi:

99. "Każdy kraj członkowski zapewni, najpóźniej w dniu ustanowienia ESCB, że jego prawa krajowe, w tym ze statutem banku centralnego, będą zgodne z Traktatem i statutem ESCB".

100. Zgodnie z art. 109e Traktatu w zakresie drugiego etapu, każdy kraj członkowski rozpocznie proces dążenia do niezależności banku centralnego zgodnie z art 108.

101. Traktat i statut ESCB zawierają pewne wymagania w stosunku do przepisów stanowiących przez banki centralne, w tym z wprowadzeniem zakazu dla banków centralnych i członków ich gremiów kierowniczych, otrzymywania i pytania o jakiegokolwiek instrukcje od instytucji europejskich, rządów narodowych lub jakiegokolwiek innych podmiotów.

102. Biorąc powyższe pod uwagę, parlament szwedzki wykona pierwsze kroki w celu przeanalizowania zasad polityki monetarnej i walutowej, tak aby wzmocnić niezależność szwedzkiego banku centralnego (Riksbanku). Wymienia się dwie główne przyczyny tej sytuacji: po pierwsze problem wiarygodności polityki monetarnej i jej potencjalne negatywne konsekwencje; po drugie, szwedzkie wstąpienie do UE sprawiło, że warunki polityki monetarnej i kursowej zmieniły się. Zmiany, które muszą być wprowadzone do konstytucji oraz innych przepisów, można podsumować jak niżej:

- Riksbank powinien być instytucjonalnie, funkcjonalnie i finansowo niezależny, a członkom organów ustalających politykę monetarną powinna być zapewniona, zgodnie z art. 107 Traktatu, niezależność osobista.

103. Niezależność instytucjonalna oznacza, że nikt nie ma prawa do wydawania bankowi centralnemu instrukcji odnośnie polityki monetarnej, za wyjątkiem ustalania ustawowych celów prowadzenia tej polityki. Zakaz określania przez rząd sposobu, w jaki szwedzki bank centralny podejmuje decyzje w sprawie polityki monetarnej, ma rangę konstytucyjną. Wzrost z tym przepis, zawarty w ustawie o banku centralnym, na mocy którego członek zarządu nie może nikogo prosić i/lub przyjmować instrukcji w sprawie polityki monetarnej. Niezależność funkcjonalna oznacza, że bank jest całkowicie odpowiedzialny za politykę monetarną, której cele są jasno i jednoznacznie określone w ustawach. Niezależność finansowa oznacza, że bank dysponuje funduszami wystarczającymi do wypełniania swoich zadań, bez potrzeby korzystania z kredytów udzielanych przez rząd lub parlament.

104. W celu wzmocnienia niezależności osobistej proponowane są zakazy możliwości udzielania zaleceń oraz ograniczenia w możliwości odwoływania ze stanowisk osób odpowiedzialnych za politykę monetarną. Należy tutaj zwrócić uwagę na fakt, że Traktat wprowadza szczegółowe ograniczenia co do możliwości dymisjonowania tych osób. Zasadniczo, możliwe jest odwołanie członka kierowniczych gremiów odpowiedzialnych za politykę monetarną, tylko wtedy, kiedy dana osoba nie spełnia wymogów uprawniających do pełnienia stanowiska, może to być spowodowane np. długimi chorobami, popełnieniem przestępstwa lub poważnym naruszeniem obowiązków.

- *Uprawnienie banku do emitowania banknotów musi zostać zmienione w przypadku, gdy Szwecja przystąpi do Europejskiej Unii Monetarnej.*

105. Zgodnie z Traktatem, Europejski Bank Centralny ma wyłączne prawo emitowania banknotów na terenie Unii Europejskiej. Może on delegować to uprawnienie na banki centralne krajów członkowskich. Tylko banknoty emitowane przez Europejski Bank Centralny - lub banki narodowe działające w jego imieniu - będą legalnym środkiem płatniczym.

106. Zapisana poniżej zasada nie jest stosowana do krajów członkowskich, które nie będą uczestniczyły w Unii Monetarnej:

- *Struktura zarządzania bankiem musi zostać zmieniona.*

107. Podział obowiązków pomiędzy radę nadzorczą a szczeblem wykonawczym musi być bardziej czytelny. Rada nadzorcza ma spełniać funkcje kontrolne. Zarząd będzie kierował bankiem oraz podejmował wszystkie decyzje dotyczące polityki monetarnej. Parlament wybiera radę, a rada mianuje członków zarządu.

- *Zachowana zostaje możliwość dokonywania inspekcji w banku.*

108. Istotnym jest aby zachować możliwość dokonywania zewnętrznych inspekcji w banku, gdy wzmacniana jest jego niezależność. W tym celu podjęto kilka działań. Aby zwiększyć możliwość wglądu w działania w sferze polityki monetarnej, bank będzie informował rząd o wszystkich istotnych decyzjach dotyczących tej materii. Co więcej, przewodniczący i wiceprzewodniczący rady nadzorczej będą mieli prawo do uczestniczenia w posiedzeniach zarządu, lecz bez prawa głosu. Bank będzie, przynajmniej dwa razy w roku, wydawał raport dotyczący polityki monetarnej i kursowej. Raport będzie podawany do wiadomości ogólnej. Dyskutuje się również nad możliwością publikowania, po jakim czasie, protokołów z posiedzeń zarządu.

109. Parlament jest uprawniony do oceny działań służyć realizacji celów monetarnych przez niego określanych. Parlament przyjmuje bilans banku i rachunek wyników.

110. Zgodnie z art. 27 statutu ESCB, narodowe banki centralne powinny być poddawane audytowi przez niezależnych audytorów zewnętrznych zatwierdzonych przez Radę Europejskiego Banku Centralnego. Dodatkowo, oprócz wymogu dokonywania audytu zewnętrznego, istniejące przepisy, dotyczące audytu, zostały poprawione oraz poszerzone o roczną ocenę działania banku, która zawiera również oświadczenie w przedmiocie udzielenia absolutorium członkom zarządu. Parlament jest instytucją, która decyduje o udzieleniu absolutorium radzie nadzorczej i zarządowi banku.

8. POSZCZEGÓLNE MODELE KRAJOWE: NIEMCY

Bank Centralny

111. Funkcjonowanie *Deutsche Bundesbank* jako banku centralnego Republiki Federalnej Niemiec rozpoczęło się w 1957r. kiedy została ustanowiona trójszczeblowa struktura: centrala, główne oddziały, oddziały.

112. Zadania i funkcje *Bundesbanku* są zawarte w ustawie o *Bundesbanku*. Ogólnie rzecz ujmując, bank "reguluje ilość pieniądza w obiegu i kredytu udzielanego gospodarce, używa swoich instrumentów monetarnych do ochrony wartości pieniądza krajowego oraz prowadzi rozliczenia pieniężne krajowe i zagraniczne." Jest odpowiedzialny za ochronę wartości pieniądza krajowego poprzez utrzymywanie stabilności cen i wzmacnianie stabilności całego sektora bankowego.

113. Realizując konieczne posunięcia w polityce monetarnej, bank promuje stabilizację cen i zarządza rezerwami dewizowymi państwa. Działa również na rzecz powstania efektywnego i bezpiecznego systemu płatniczego poprzez zarządzanie systemem rozliczeń międzybankowych. Jako jedyny podmiot, ma prawo do emitowania banknotów na terenie RFN. Bank prowadzi także rachunki, na które odprowadzana jest rezerwa obowiązkowa banków komercyjnych oraz współdziała w sprawowaniu nadzoru bankowego.

114. *Bundesbank* jest głównym bankiem rządu RFN, prowadzi jego rachunki i dokonuje płatności w jego imieniu. Utrzymuje krajowe rezerwy dewizowe (w tym złoto) oraz zarządza nimi.

115. *Bundesbank* jest instytucją niezależną, a jego polityka monetarna jest wolna od politycznych nacisków oraz nie podlega zaleceniom rządu federalnego i biurowej kontroli parlamentarnej. Bank powinien wspomagać politykę gospodarczą rządu "o ile nie jest to w sprzeczności z jego obowiązkami".

116. Zgodnie ze strukturą zarządzania określoną w ustawie o banku centralnym, Rada Banku Centralnego składa się z prezesa i wiceprezesa *Bundesbanku* oraz członków Dyrektoriatu i prezesów Banków Centralnych Landów. Dyrektoriat jest centralnym organem wykonawczym banku i odpowiada za realizowanie decyzji Rady Banku Centralnego. Dyrektoriat składa się z prezesa, wiceprezesa i sześciu członków wybieranych przez rząd i nominowanych przez Prezydenta RFN. Prezesi Centralnych Banków Landów są wybierani przez Bundesrat i nominowani przez Prezydenta RFN.

117. W *Deutsche Bundesbanku* zatrudnionych jest ok. 16.000 pracowników, z czego, 2570 to pracownicy centrali we Frankfurcie nad Menem, około 4750 jest zatrudnionych w dziewięciu

głównych oddziałach (Centralne Banki Landów), a pozostałe 8.680 to pracownicy 167 oddziałów. Ilość oddziałów jest konsekwentnie redukowana. W 1998r. planuje się zlikwidować 18 oddziałów. Aktywa Banku na dzień 31 grudnia 1996r. wynoszą 366.404.000.000 DM., natomiast nie zatwierdzony zysk 9.427.000.000 DM.

Audyt zewnętrzny

Najwyższa instytucja audytu

118. Bundesrechnungshof (Federalna Izba Audytu) należy do najwyższych organów państwa. Podstawowe regulacje dotyczące tej instytucji to ustawa o Bundesrechnungshof, oraz ustawa o zasadach budżetowania. W aktach tych określone są władze, rola oraz zadania Federalnej Izby Audytu.

119. Federalna Izba Audytu jest niezależnym organem, który odpowiada bezpośrednio przed parlamentem i rządem. Na jego czele stoją prezes i wiceprezes, których kandydatury są zgłaszane przez rząd federalny, a wybierani są przez *Bundestag* na 12 letnią, nieodnawialną kadencję.

120. Federalna Izba Audytu ma uprawnienie do dokonywania kontroli zgodnie z ustawami, zarządzeniami i rozporządzeniami. Przeprowadzany przez tę instytucję audyt finansowy dotyczy finansowych aspektów zarządzania operacjami. Poza tym dokonuje się audytów mających ocenić ekonomiczność, efektywność i skuteczność w osiąganiu celów i wykorzystywaniu środków.

121. Federalna Izba Audytu może w każdym momencie informować o potencjalnie ważnych sprawach organy parlamentu, komisję budżetową (lub jej podporządkowaną komisję ds. finansów publicznych) oraz rząd. W momencie projektowania budżetu Bundesrechnungshof uczestniczy w negocjacjach między ministerstwem finansów i innymi resortami, składając podczas nich oświadczenia reprezentujące punkt widzenia audytu. Izba doradza również, w szczególności komisji budżetowej, w sprawach każdego ryzyka wiążącego się z efektywnością najważniejszych programów i projektów rządowych.

122. Ustawa o banku centralnym umożliwia Federalnej Izbie Audytu dokonywanie audytów *Bundesbanku*. Przeprowadza się je na dwóch płaszczyznach: a) roczny audyt finansowy rachunków i sprawozdań finansowych, b) odrębne audyty zarządzania finansowego.

123. Bundesrechnungshof dokonuje audytu finansowego Bundesbanku raz na pięć lat. Zakres tego audytu obejmuje wszystkie operacje, transakcje, strukturę, procedury, koszty i zarządzanie systemem księgowym, plany inwestycji kapitałowych i inne wydatki. Federalna Izba Audytu nie ma upoważnienia do dokonywania audytu polityki monetarnej. Federalna Izba Audytu zapoznaje się i wykorzystuje w swojej pracy efekty działalności audytów z firm prywatnych i audytorów wewnętrznych z *Bundesbanku* (np. analizuje raporty, wprowadzenie w życie planów audytu i wykorzystanie środków). Wyniki tych prac są brane pod uwagę przy planowaniu zakresu i czasu trwania audytu. Ponadto, Bundesrechnungshof ma swobodny dostęp do protokołów z posiedzeń rady banku. Zagadnienia, które nadają się do tego, aby stać się przedmiotem audytu, są wybierane w trakcie prac nad rocznymi planami audytu. Federalna Izba Audytu ma swobodę w określaniu priorytetów i doborze próby badanych rachunków. Bierze ona jednak pod uwagę wymagania parlamentu.

124. Plany Federalnej Izby Audytu obejmuj•:

- zarz•dzanie finansami, odr•bne fundusze i przedsi•wzi•cia federalne,
- publiczne przedsi•biorstwa b•d•ce w•asno•ci• federaln•,
- instytucje ubezpiecze• spo•ecznych otrzymuj•ce dotacje federalne lub gwarancje kredytowe,
- prywatne przedsi•biorstwa, w kt•órych ma udzia•y pa•stwo,
- wszystkie podmioty, kt•óre otrzymuj• fundusze z bud•etu federalnego.

125. W Bundesrechnungshof zatrudnionych jest 650 pracowników, maj•cych siedziby w Bonn, Frankfurtie i Berlinie. Inspektorzy dokonuj•cy kontroli posiadaj• wykszta•cenie uniwersyteckie lub politechniczne, o profilu prawniczym, ekonomicznym, technicznym i informatycznym. Instytucja podzielona jest na 9 departament•w i 55 mniejszych kom•erek audytorskich zorganizowanych na bazie funkcjonalnej lub strukturalnej. W departamencie dokonuj•cym kontroli Bundesbanku zatrudnia si• sze•ciu audytor•w, kt•rzy zajmuj• si• badaniem rachunk•w i operacji tego banku. Planowanie audyt•w wymaga pracy 5 os•b przez okres ok. sze•ciu miesi•cy, a na jego wykonanie potrzeba 15 osobomiesi•cy.

126. Rezultaty poszczeg•lnych audyt•w prezentowane s• kierownictwu badanej jednostki. Podmiot kontrolowany ma prawo do zg•aszania uwag do raportu z kontroli, kt•re s• nast•pnie zamieszczane w tym raporcie.

127. Je•eli chodzi o u•ywane narz•dzia, to Federalna Izba Audytu stosuje programy komputerowe (ACL, IDEA) i arkusze kalkulacyjne u•atwiaj•ce testowanie wybranych kont. U•ywa si• r•wnie• r•nego rodzaju checklist i kwestionariuszy. Pracownicy Federalnej Izby Audytu cz•sto uczestnicz• w szkoleniach wewn•trznych i zewn•trznych dotycz•cych pieni•dza i bankowo•ci.

128. Bundesrechnungshof przedstawia parlamentowi i rz•dowi roczne sprawozdanie z dzia•alno•ci. Zalecenia i nieprawid•owo•ci s• prezentowane zgodnie z Sekcj• 97 Zasad Bud•etowych. Poczynione obserwacje s• podawane do wiadomo•ci publicznej na corocznych konferencjach prasowych.

129. Instytucja udziela porad z zakresu audytu najwy•szym instytucjom audytu w Europie Wschodniej i Chinach.

Zewn•trzni audytorzy z sektora prywatnego

130. Sprawozdania finansowe *Bundesbanku* s• poddawane audytowi dw•ch niezale•nych prywatnych firm audytorskich. Odpowiadaj• one za badanie ca•ej dzia•alno•ci banku, jego systemu rachunkowo•ci, po•wiadczenie przeprowadzenia badania sprawozda• finansowych i rachunk•w, kt•re s• regularnie aprobowane przez rad• banku. Swoje raporty audytorzy przedstawiaj• nie tylko w banku, ale r•wnie• w ministerstwie finans•w, ministerstwie gospodarki i Federalnej Izbie Audytu.

131. W raporcie audytorzy zewn•trzni analizuj• i oceniaj• efektywno•• systemu kontroli i audytu wewn•trznego oraz wypowiadaj• si• o efektywno•ci kosztowej operacji. Ponadto przygotowuj• i przedstawiaj• dla Bundesrechnungshof raport z audytu typu „value - for – money”.

132. Audytorzy zewn•trzni zatrudniani s• przez rad• banku w porozumieniu z Federaln• Izb• Audytu. Firmy audytorskie s• zmieniane co sze•• lat.

133. Wyniki audytów wewn•trzných s• dost•pne dla audytorów zewn•trzných, a plany audytów s• skoordynowane w zakresie kontroli rocznych sprawozda• finansowych.

Audyt wewn•trzny

Uprawnienia i organizacja

134. Audyt wewn•trzny (i jego uprawnienia) nie jest wymieniony w ustawie o banku centralnym, ani w statucie. Jednak jego obowi•zki, zadania i uprawnienia s• okre•lone w decyzjach i zasadach Rady Banku Centralnego (organu nadzorczego *Bundesbanku*) z 1983r. Ponadto Komitet Roboczy d/s Auditingu Rady Banku Centralnego okre•li• zasady funkcjonowania audytu wewn•trznego. Dokument ten opisuje w szczeg•łach zakres, sposoby raportowania, odpowiedzialno••, podleg•o•• organizacyjn• itp. Zadaniem audytorów wewn•trzných jest zapewnienie tego, •e g•ówne ryzyka s• kontrolowane efektywnie przez bank. Uprawnienia kontrolne dotycz• wszystkich obszarów dzia•ania i operacji banku, ••cznie z programami rozwojowymi systemów komputerowych. Audytorzy dostarczaj• informacji o zgodno•ci dzia•a• z przepisami, jako•ci metod kontrolnych, rzetelno•ci i integralno•ci zarz•dzania projektami oraz o efektywno•ci wydatków kapita•owych.

135. W skrócie mówi•c, audyt wewn•trzny jest odpowiedzialny za:

- badanie zgodno•ci dzia•a• z zewn•trznymi i wewn•trznymi regulacjami, wymaganiami bezpiecze•stwa oraz efektywno•ci kosztowej,
- audyt rocznych sprawozda• finansowych wspólnie z audytorami zewn•trznymi,
- zapewnienie, •e dokumenty finansowe s• sporz•dzone rzetelnie i prawidłowo,
- ocen• potrzeby i efektywno•ci zakupów oraz dzia•a• inwestycyjnych,
- audyt robót budowlanych (od zaplanowania do wykonania),
- audyt planowania, rozwoju i wprowadzenia projektów informatycznych.

136. Departament Audytu Wewn•trznego w centrali dodatkowo odpowiada za koordynację audytów wewn•trzných w ca•ym Bundesbanku. Kieruje on "komisj• audytorsk•" odpowiedzialn• za audyt dzia•alno•ci kredytowej banku oraz sprawozda• finansowych, dokonywany raz do roku na zlecenie Rady Banku Centralnego.

137. Komórka audytu wewn•trznego w banku jest niezale•na od kierownictwa operacyjnego i podlega bezpo•rednio Prezesowi Bundesbanku lub odpowiednio Zarz•dowi Banku Centralnego Landu. Centrala i ka•dy z 9 banków landów ma w•asne niezale•ne komórki audytu. W zwi•zku z t• zdecentralizowan• struktur•, koordynacja dzia•a• audytorskich jest przypisana do obowi•zków

Departament Audytu Wewnętrznego centrali.

Personel i kwalifikacje

138. Bundesbank zatrudnia 147 audytorów wewnętrznych, z czego 30 pracuje w centrali. Na każdym 100 zatrudnionych przez bank pracowników przypada 0,9 audytora.

139. Pracownicy komórek audytu posiadają kwalifikacje w zakresie związanym z bankowością, rachunkowością, ekonomią, inżynierią i informatyką. Rekrutacji nowych pracowników dokonuje się zwykle wewnątrz banku lub wśród absolwentów uniwersytetów i politechnik. Nowozatrudnieni zostają poddani intensywnym szkoleniom. Uczestniczą, na przykład, w rocznym praktycznym szkoleniu dotyczącym audytu oraz 3-4 miesięcznym szkoleniu informatycznym. Co roku na doskonalenie zawodowe i szkolenie każdego z pracowników przypada od 3 do 4 tygodni.

Planowanie i zakres audytu

140. Wszystkie systemy bankowe, komórki organizacyjne i cała działalność bankowa poddawane są analizom ryzyka. Na ich podstawie tworzony jest roczny, długookresowy plan audytu. Zgodnie z nim, obszary określone jako obciążone wysokim ryzykiem, poddawane są audytowi raz do roku, natomiast te, które charakteryzują się przeciętnym ryzykiem kontrolowane są raz na dwa - trzy lata. Oddziały Bundesbanku i centra obliczeniowe poddawane są kontroli co trzy lata. Ryzyko jest oceniane na podstawie doświadczenia i osądu audytorów. Brana jest pod uwagę wartość transakcji, możliwość potencjalnych strat, bezpieczeństwo i wymagania kontroli. Roczne plany audytu przedstawiane są do zatwierdzenia prezesowi banku.

141. Zakres i przedmiot badań kontrolnych obejmuje wszystkie działania banku, zarówno czynności operacyjne, jak i administracyjne. Główny nacisk położony jest na obszary obciążone największym ryzykiem finansowym. Ocenia się charakter oraz wartość transakcji, możliwość wystąpienia potencjalnych strat i błędów oraz utratę przez bank dobrego imienia. Dokonuje się audytów istniejących systemów komputerowych jak i tych, które są dopiero tworzone.

142. Planowanie audytu prowadzi się z wykorzystaniem komputerowej bazy danych. Zawiera ona ustalenia i zalecenia pokontrolne i jest aktualizowana po każdym audycie. W bazie tej gromadzi się również informacje o poczynionych, w wyniku audytu, oszczędnościach. Ponadto dokonuje się analizy kart pracy, która pomaga w ustaleniu właściwej liczby audytorów niezbędnych do wykonania kontroli.

Wykonywanie audytu

143. Metodologia audytu zmienia się w zależności od rodzaju wykonywanego audytu. Audyt systemów kładzie nacisk na adekwatność procedur kontroli wewnętrznej w stosunku do bankowych przepisów i regulacji, oraz na zapewnienie bezpieczeństwa i efektywności operacji. Testy wykonywane przez audytorów mają na celu potwierdzenie rzetelności księgowania. Audyt *ex* -

ante dotyczy zarządzania projektami (wraz z fazą planowania), kontroli i cyklicznych audytów w fazie przed wdrożeniem. Kontrole przeprowadzane są w trakcie tworzenia systemów komputerowych, realizacji robót budowlanych lub dokonywania zakupów o dużej wartości. Takie działanie jest bardziej efektywne, niż oczekiwanie na moment, kiedy projekt zostanie zakończony. Regularne audyty pewnych transakcji i wydatków są wykonywane na bieżąco. Specjalne audyty lub postępowania wyjaśniające mogą zostać zamówione w dowolnym czasie. Każde z tych audytów może być zastosowane do jakiegokolwiek transakcji bądź jednostki organizacyjnej banku.

144. Metody audytu stosowane w Bundesbanku opierają się na doświadczeniu, rachunku prawdopodobieństwa i statystycznych metodach doboru próby. Do doboru próby mogą być używane programy komputerowe. Innym narzędziem pracy są checklista. Niemiecki Instytut Audytu Wewnętrznego przygotował checklisty do kontrolowania niemal wszystkich obszarów działalności banków, firm ubezpieczeniowych i firm handlowych. Arkusze kalkulacyjne, kwestionariusze kontroli wewnętrznej, ACL i samodzielnie projektowane programy audytorskie są używane nie tylko do wyciągania danych z baz, ich analizy i sprawozdawczości, ale również do doboru próby i dokonywania testów pod względem zgodności.

145. Poszczególne audyty w centrali zwykle przeprowadzane są przez zespoły składające się z dwóch - trzech audytorów i trwają około dwóch - trzech tygodni. W celu skontrolowania oddziału tworzy się zespoły pięcio - dziesięcioosobowe, które wykonują audyt w dwa - trzy tygodnie. Strategia audytu opiera się na przeprowadzaniu badań w jak najkrótszym czasie. Zazwyczaj audyty nie są zapowiadane.

Raportowanie

146. W trakcie wszystkich audytów odbywają się spotkania uzgadniające, mające na celu zapewnienie rzetelności raportu oraz uwzględnienie komentarzy i uwag kierownictwa kontrolowanej jednostki. Po zakończeniu kontroli raporty są oficjalnie przesyłane do jednostki kontrolowanej za pośrednictwem właściwych osób nadzorujących. Kopia raportu jest przekazywana do wiadomości Departamentu Controllingu, Księgowości i Organizacji. Odpowiednie fragmenty mogą być przesłane do innych departamentów.

147. Ponadto przygotowuje się trzy sprawozdania: roczne sprawozdanie z działalności i wyników audytu; ocenę rezultatów audytów działalności kredytowej centrali Bundesbanku i dziewięciu Centralnych Bankach Landów; sprawozdanie z rezultatów audytów rocznych sprawozdań finansowych i z audytów wykonanych przez 9 Centralnych Banków Landów. Roczne raporty przesyłane są do prezesa i innych członków Dyrektoriatu oraz do audytorów zewnętrznych. Rada Banku Centralnego otrzymuje streszczenie raportu w zakresie dotyczącym operacji kredytowych i rocznego sprawozdania finansowego.

148. Kontrole sprawdzające wykonywane są po sześciu miesiącach od zakończenia audytu i tylko w przypadkach, gdy stwierdzono wiele nieprawidłowości. Zazwyczaj pisemna odpowiedź i zgoda na naprawienie uchybień stanowi wystarczającą procedurę pokontrolną.

Współpraca międzynarodowa

149. Bundesbank współpracuje i dostarcza pomocy technicznej - ••cznie z dokonywaniem audytu - bankom krajów rozwijaj•cych si•, samodzielnie lub za po•rednictwem MFW. Departament Audytu Wewn•trznego centrali uczestniczy w dorocznych spotkaniach kierowników departamentów audytu grupy G 10, na których dyskutowane s• metody i zagadnienia zwi•zane z audytem banku centralnego. Wymiana do•wiadcze• odbywa si• równie• na p•aszczy•nie bilateralnej.

150. Departament Audytu Wewn•trznego jest cz•onkiem komitetu wy•szych rang• audytorów z banków centralnych krajów Unii Europejskiej i Europejskiego Instytutu Walutowego (EMI), który zajmuje si• wspólnym audytem rozwoju i wdra•ania projektów niezb•dnych do wprowadzenia Europejskiego Systemu Banków Centralnych, takich jak system rozlicze• TARGET. Tak zwana Grupa Audytorów TARGET (TAG) przedstawia sprawozdanie bezpo•rednio do Rady EMI. TAG sk•ada si• z du•ej ilo•ci audytorskich zespo•ów roboczych, w których jest równie• reprezentowany bank centralny Niemiec.

9. POSZCZEGÓLNE MODELE KRAJOWE: IRLANDIA

Bank Centralny

151. Centralny Bank Irlandii zaczął pełnić funkcje banku centralnego w 1942r., gdy *Oireachtas* (parlament irlandzki) uchwalił ustawę o banku centralnym. Bank zastąpił powstały w 1927r. Komisję Walutową. Ostatnio władze ustawodawcze znowelizowały przepisy o banku centralnym dając mu więcej uprawnień i zadań.

152. Jako centralny bank Irlandii, instytucja ta jest odpowiedzialna za ochronę wartości pieniądza krajowego poprzez działania na rzecz stabilizacji cen, wzmocnienia stabilności i bezpieczeństwa systemu bankowego oraz nadzór bezpieczeństwa systemu rozliczeń międzybankowych. Bank wyczuwa do swojej misji zobowiązanie, że będzie dążył do efektywności, oszczędności oraz do spełniania najwyższych standardów etycznych.

153. Przez wprowadzanie niezbędnych elementów polityki monetarnej, ściśle z polityką kursową, bank działa na rzecz stabilizacji cen oraz utrzymuje rezerwy walutowe kraju. Działa również na rzecz bezpiecznego i efektywnego systemu rozliczeń organizując rozliczenia międzybankowe. Bank, jako jedyny, posiada uprawnienia do wydawania licencji na działalność bankową i sprawowania nadzoru bankowego nad instytucjami finansowymi oraz jest odpowiedzialny za produkcję i dystrybucję irlandzkich banknotów i monet. Ponadto prowadzi rachunki ministerstwa finansów oraz jest instytucją rozliczeniową papierów wartościowych wyemitowanych na rynek wewnętrzny przez rząd, Agencję Finansowania Mieszkalnictwa i Europejski Bank Inwestycyjny.

154. Bank jest niezależną instytucją odpowiedzialną przed parlamentem, kierowaną przez zarząd składający się z dziesięciu dyrektorów (z czego dziewięciu to dyrektorzy nie mający obowiązków wykonawczych, mianowani przez Ministra Finansów). Rola i obowiązki zarządu są określone w ustawie o banku centralnym z 1942r.

155. Gubernator banku jest mianowany przez Prezydenta po zasięgnięciu opinii rządu. Jest przewodniczącym zarządu oraz jedynym jego członkiem wykonawczym. Jeden z członków zarządu, sekretarz ministerstwa finansów, zmienia się wraz ze zmianą rządu, pozostali są mianowani na pięcioletnią kadencję i wywodzą się z sektora prywatnego i publicznego. Bank zatrudnia około 595 pracowników, a suma jego aktywów na dzień 31.12.1996r. wynosiła 5.446.400.000 Ir£. Zysk w 1996r wyniósł 120.200.000 Ir£.

Audyt zewnętrzny

Najwyższa instytucja audytu

156. Urząd Kontrolera i Audytora Generalnego jest niezależną instytucją i podlega bezpośrednio parlamentowi i jego Komisji ds. Finansów Publicznych. Kieruje nim Kontroler i Audytor Generalny, który jest mianowany przez prezydenta po wcześniejszym wyborze przez niższą izbę parlamentu. Kadencja Kontrolera kończy się wraz z ustawowym jego przejściem na emeryturę w wieku 65 lat.

157. Uprawnienia Kontrolera określone są w ustawie o Kontrolerze i Audytorze Generalnym z 1923r. W konstytucji uchwalonej w 1937r. są również zapisy określające rolę i zadania Kontrolera. Liczne poprawki, w tym z ostatnich, wprowadzono w 1993r., dodatkowo określily rolę, zadania i uprawnienia Kontrolera.

158. Urząd ten spełnia dwie ustawowe funkcje. Po pierwsze, jako Kontroler Generalny Ministra Finansów, ma za zadanie zapewnienie, że wydatki budżetowe dokonywane są za zgodą parlamentu. Jeżeli taka zgoda jest udzielona, Kontroler Generalny autoryzuje uznanie rachunku Ministra Finansów prowadzonego przez bank centralny. Po drugie, jako Audytor Generalny, dokonuje audytu rachunków rządu pod względem rzetelności, zgodności z przepisami i badania typu "value for money" (ekonomiczności, efektywności i skuteczności zarządzania).

159. Kontroler ma ustawowy obowiązek przeprowadzania audytu banku centralnego. Urząd Kontrolera wykonuje audyty finansowe w celu potwierdzenia prawidłowości i rzetelności sprawozdań finansowych oraz dokumentacji pomocniczej. Audyt pod względem legalności ma na celu zapewnienie, że wszystkie wydatki dokonywane są zgodnie z przepisami prawa. Wykonując te czynności Kontroler i Audytor Generalny wydaje opinie dotyczące rocznych sprawozdań finansowych banku sporządzonych na dzień 31 grudnia każdego roku finansowego. W raporcie z audytu zaświadcza on, że w banku właściwie prowadzono księgi, oraz że sprawozdania finansowe są zgodne z zasadami rachunkowości, a także dają prawdziwy i rzetelny obraz sytuacji banku i wykazanej nadwyżki dochodów.

160. Urząd zatrudnia 130 pracowników w swoim biurze w Dublinie. Personel jest rekrutowany spośród osób z wykształceniem o profilu ekonomiczno - rachunkowym oraz wśród osób z praktycznym doświadczeniem w pracy w księgowości. Uzyskanie mianowania na audytora musi być poprzedzone pięcioletnim stażem. Istnieje program wymiany stażystów z sektorem prywatnym.

161. Zespół kontrolny ds. banku centralnego przeprowadza audyty przez około 205 osobodni w roku. Ważną rolę w ocenie systemu kontroli wewnętrznej w banku odgrywa Komitet Audytu (patrz poniżej *Audyt wewnętrzny*). Podczas planowania swych kontroli, komitet bierze pod uwagę audyty wykonane i planowane przez Departament Audytu Wewnętrznego. Audyty finansowe są przeprowadzane regularnie na koniec każdego roku po otrzymaniu sprawozdania finansowego z

banku centralnego (w ciągu sześciu miesięcy po zakończeniu danego roku). Komitet stosuje technikę komputerowego wspomaganie audytu (tzw. CAAT), programy audytorskie (np. IDEA) oraz arkusze kalkulacyjne do wykonywania testów odpowiednich kont.

162. Co roku przygotowuje się plan audytu finansowego ksiąg rachunkowych banku centralnego. Podczas przygotowywania tego planu przeprowadza się konsultacje z audytorami wewnętrznymi i bierze się pod uwagę opinie członków Komitetu Audytu. Zakres audytów, czas ich trwania oraz rodzaje testów są koordynowane podczas rocznych audytów. Audyty typu "value-for-money" w stosunku do banku centralnego nie były przeprowadzane, ale nowelizacja ustawy o banku centralnym z 1997r. dopuszcza tak możliwość.

163. Przygotowywanie audytów typu "value-for-money" składa się z trzech etapów. Rozpoczyna się wstępnym badaniem w celu określenia warunków, po którym następuje badanie stwierdzające, czy szczegółowy audyt jest uzasadniony. Trzecim etapem jest właściwe badanie z dokładnym sprawdzeniem problematyki ujętej w zakresie kontroli. Kończy się on raportem.

164. Oddzielnie sprawozdawczości, Kontroler i Audytor Generalny jest zobowiązany przez ustawę o banku centralnym do badania, wydawania wiadectwa przeprowadzenia badania i sporządzenia raportu do każdego sprawozdania finansowego przekazanego przez bank. Ponadto sukcesywnie przesyła on badane sprawozdania do ministerstwa finansów, które z kolei przedstawia je obu izbom parlamentu. Audyty wykonywane są zgodnie ze standardami wydanymi przez Radę Praktyki Audytorskiej reprezentującą najważniejsze organizacje księgowych w Wielkiej Brytanii i Irlandii.

165. Bank centralny, na mocy ustawy z 1989r., zobowiązany jest do przygotowania i przedłożenia Ministrowi Finansów rocznego sprawozdania z działalności. Jeżeli stwierdzi się istotne uchybienia w kontroli wewnętrznej, Urząd Kontrolera i Audytora Generalnego może sporządzić listę zastrzeżeń. W raportach z audytu zawiera się opinie kierownictwa kontrolowanej jednostki. Kontrole sprawdzające przeprowadza się, zwykle, w trakcie przygotowywania następnego rocznego audytu.

Audyt wewnętrzny

Uprawnienia i organizacja

166. Departament Audytu Wewnętrznego w banku jest niezależny od wyższego kierownictwa, podlega bezpośrednio Gubernatorowi oraz przedstawia raporty Komitetowi Audytu, który jest powołany z zarząd. W sprawach administracyjnych, systemu informatycznego i zarządzania kadrami Departament Audytu Wewnętrznego odpowiada bezpośrednio przed Asystentem Dyrektora Generalnego.

167. Ogólnie rzecz ujmując, rolą audytu wewnętrznego jest dostarczanie Komitetowi Audytu i kierownictwu banku, niezależnej oceny dotyczącej prawidłowości i efektywności metod kontroli, zabezpieczeń skarbcowych i systemów przechowywania danych.

168. Departament Audytu Wewnętrznego zapewnia, iż wszystkie najważniejsze ryzyka w banku są efektywnie zarządzane i kontrolowane. Dostarcza on informacji dotyczących: jakości stosowanych kontroli, zgodności działań z wymaganiami tych kontroli oraz rzetelności i integralności informacji zarządczej.

169. Cele Departamentu Audytu Wewnętrznego są określone w "Zasadach funkcjonowania", które zostały zmienione i zatwierdzone przez zarząd w 1997r. Wyszczególnia się w nich zakres działania, sposób raportowania, obowiązki oraz usytuowanie organizacyjne i stosowane standardy audytu.

Personel i kwalifikacje

170. Departament posiada dziewięciu pracowników ••cznie z dyrektorem. Wysoko•• bud•etu wynosi oko•o 291.000 Ir£. Zlecenie wykonywania us•ug audytorskich firmom zewn•trznym jest limitowane czasem pracy 1 pracownika przez okres 1 roku. Na doskonalenie zawodowe i szkolenia ka•dego z pracowników przeznaczona si• przeci•tnie tydzie• rocznie.

171. Pracownicy posiadaj• kwalifikacje i wykszta•cenie w dziedzinie bankowo•ci, rachunkowo•ci, prawa i zagadnie• informatycznych. Zwykle wolne etaty s• obsadzane poprzez rekrutacj• z wewn•trz banku - w drodze przesuni•cia lub awansu. Pracownicy s• zach•ceni do uczestniczenia w odpowiednich szkoleniach, ••cznie z tymi, które dostarczaj• kwalifikacji w dziedzinie audytu wewn•trznego.

Komitet Audytu

172. Komitet Audytu zosta• utworzony - na szczeblu zarz•du - na mocy ustawy o banku centralnym z 1994r., zawieraj•cej warunki jego dzia•ania.

173. Komitet sk•ada si• z co najmniej trzech cz•onków wyznaczonych przez zarz•d spo•ród dyrektorów niewykonawczych. Zarz•d mianuje równie• przewodnicz•cego, a ten z kolei wyznacza sekretarza banku. Ustawa stanowi, •e w ci•gu roku musz• si• odby• co najmniej dwa posiedzenia Komitetu. W praktyce zbiera si• on cztery razy w roku. Wszyscy dyrektorzy niewykonawczy mog• uczestniczy• w jego posiedzeniach. Ponadto, na zaproszenie przewodnicz•cego, w obradach Komitetu mog• bra• udzia• osoby z kierownictwa banku i dyrektor Departamentu Audytu Wewn•trznego. Kontroler i Audytor Generalny mo•e, z uwagi na swoje ustawowe uprawnienia, uczestniczy• równie• w tych zebraniach, a tak•e mo•e wnioskowa• o zwo•anie posiedzenia. Komitet posiada uprawnienia do otrzymywania potrzebnych informacji od kierownictwa i personelu banku.

174. Podstawowe obowi•zki Komitetu to:

- analiza corocznej wyceny inwestycji i sprawozda• finansowych przed przekazaniem zarz•dowi,
- rozpatrywanie proponowanych, istotnych zmian do zasad rachunkowo•ci,
- rozpatrywanie materia•ów pokontrolnych, otrzymywanych od Kontrolera i Audytora Generalnego,
- analizowanie planów audytu wewn•trznego, koordynacja jego dzia•a• z audytem zewn•trznym, okre•lanie liczby personelu i bud•etu audytu wewn•trznego oraz jego usytuowania w banku,
- rozpatrywanie najistotniejszych nieprawid•owo•ci i, dotycz•cych ich, odpowiedzi kierownictwa.

175. Komitet Audytu jest istotnym elementem struktury zarz•dzania, dzia•aj•cym na rzecz poprawy zarz•dzania organizacj• oraz wzrostu jej wiarygodno•ci.

Planowanie i zakres audytu

176. Roczny plan audytu jest przygotowywany przez departament i przekazywany do Komitetu Audytu, który analizuje go w porozumieniu z Gubernatorem i zarz•dem. Plany audytu przygotowywane s• na podstawie analizy ryzyka, która umo•liwia nadawanie priorytetów poszczególnym zadaniom. Trzyletni, kroczy•cy plan audytu obejmuje ok. 180 poszczególnych kontroli. W palnie brane s• pod uwag• istniej•ce systemy kontroli finansowej i potrzeby kierownictwa.

177. Zakresem planowanej kontroli obj•te s• wszystkie aspekty operacji bankowych, a tak•e wspomagaj•ce funkcje administracyjne. Najwi•kszy nacisk k•adziony jest na obszary o najwi•kszym ryzyku, które zosta•o okre•lone na podstawie oceny warto•ci operacji, mo•liwo•ci wyst•pienia nieprawid•owo•ci lub strat, b•d• te• utraty przez bank dobrego imienia. Przeprowadza si• równie• audyty systemów komputerowych, które zosta•y ostatnio rozszerzone na audyty tworzonych systemów.

Wykonywanie audytu

178. Metodologia audytu bierze pod uwag• zarówno ryzyko w•a•ciwe, jak i ryzyko zabezpiecze•. Poszczególne audyty wykonywane s• w komórkach operacyjnych. Proces audytu wewn•trznego opiera si• na najlepszych mi•dzynarodowych praktykach. Dokonano równie• nieformalnego porównania z praktykami audytu zewn•trznego w celu zapewnienia prawid•owo•ci procesu audytu. Poszczególne audyty wykonywane s• przez zespo•y dwuosobowe.

179. Dla ka•dego audytu konstruowany jest szczegó•owy program (checklista). W za•czniku nr 3 przedstawione s• przyk•ady checklist. Programy te poddawane s• bie•cej analizie. W niektórych przypadkach wysy•ane s• do jednostek kontrolowanych specjalne kwestionariusze. Do raportowania u•ywa si• programów Microsoft Word i Excel. Programu IDEA u•ywa si• do wyci•gania danych, analiz, raportowania, selekcjonowania próby oraz do wykonywania testów formalnych i bada• zgodno•ci z prawem. Pakiet MS Office jest u•ywany równie• do celów administracyjnych.

Raportowanie

180. Poszczególne raporty z audytu s• przygotowywane przez zespo• kontrolny i przedstawiane do oceny kierownictwu departamentu. W trakcie wszystkich audytów przeprowadza si• spotkania maj•ce potwierdzi• prawdziwo• ustalonych faktów i pomóc w uzyskaniu wyja•nie• kierownictwa kontrolowanej jednostki. Raport ostateczny jest przekazywany kierownikowi tej jednostki i nadzoruj•cemu j• cz•onkowi zarz•du. Ponadto Komitet Audytu i Gubernator Banku otrzymuj• półroczne raporty na temat planowanych i wykonanych audytów oraz wynikaj•cych z nich wniosków. Raport ten staje si• podstaw• dla regularnych spotka• Komitetu, a w razie potrzeby mo•e by• przekazany zarz•dowi.

181. Departament Audytu Wewnętrznego, wykonując swoje obowiązki, posługuje się standardami i zasadami wydanymi przez Instytut Audytorów Wewnętrznych i znaczące organizacje księgowych.

Współpraca międzynarodowa

182. Dyrektor Departamentu Audytu Wewnętrznego jest członkiem Grupy Audytorów TARGET (TAG), która jest komitetem wyższych rangą audytorów z banków centralnych krajów UE i Europejskiego Instytutu Walutowego (EMI). Zadaniem TAG jest stworzenie podstaw dla audytu biociego systemu rozliczeń TARGET. Komitet ten podlega bezpośrednio Radzie EMI. W ramach TAG zostało uformowanych kilka grup roboczych, w których jest reprezentowany bank. Uczestniczy on również w wydarzeniach, które pozwalają na biocze ze wszystkimi zmianami prowadzonymi do utworzenia Europejskiej Unii Monetarnej (EMU).

10. POSZCZEGÓLNE MODELE KRAJOWE: HOLANDIA

Bank Centralny

183. *Nederlandsche Bank N.V.* został utworzony w 1814r. Jest spółką akcyjną, której akcje należą w 100% do Skarbu Państwa. Na mocy ustawy o banku centralnym z 1948r. posiada on duży zakres niezależności.

184. Zarząd banku składa się z prezesa i trzech członków, z których jeden jest sekretarzem banku. Osoby te są mianowane przez Królową na okres siedmiu lat.

185. Rada nadzorcza jest odpowiedzialna za nadzór nad zarządzaniem bankiem oraz przyjmuje bilans roczny i rachunek wyników banku. Rząd jest w niej reprezentowany przez Komisarza Królewskiego.

186. Rada Banku składa się z 17 osób: Komisarza Królewskiego, czterech członków rady nadzorczej i 12 członków mianowanych przez Koronę. Ci ostatni reprezentują przedsiębiorców, związki zawodowe i ekspertów ze świata instytucji bankowych i finansowych.

187. Podstawowym zadaniem *Nederlandsche Bank N. V.* w dziedzinie polityki monetarnej jest utrzymywanie wewnętrznej i zewnętrznej siły nabywczej guldena. W celu zapewnienia koordynacji polityki monetarnej banku i polityki finansowej, przeprowadzane są regularne konsultacje pomiędzy Prezesem Banku Holandii a Ministrem Finansów. Istnieją przepisy, które określają, jak należy rozwiązywać potencjalne konflikty pomiędzy tymi organami². Dotychczas takie konsultacje zawsze kończą się porozumieniem.

Audyt zewnętrzny

---

²W takich przypadkach Minister Finansów ma prawo nakazania bankowi dostosowania swojej polityki do polityki monetarnej i finansowej realizowanej przez rząd. Zarząd może odwołać się od takiej decyzji do Królowej, która podejmuje decyzję, czy taki nakaz ma być wykonany. W porządku konstytucyjnym Holandii oznacza to, że rząd musi odpowiedzieć przed parlamentem za podjętą decyzję.

Najwyższa instytucja audytu

188. *Algemene Rekenkamer* została utworzona w 1814r. Konstytucja z 1814r. określa szereg Wysokich Rad Państwa, takich jak *Algemene Rekenkamer*, które są niezależne od rządu i parlamentu. Struktura, zadania i kompetencje tej instytucji są określone w odrębnej ustawie. *Algemene Rekenkamer* dokonuje kontroli pod względem efektywności i legalności. Przepisy uprawniają tę instytucję do korzystania z pracy ministerialnych audytorów w zakresie dotyczącym ich kontroli finansowych i zgodności działań z prawem. Najwyższa instytucja audytu nie ma uprawnień sędziowskich i nie może sędzić lub karać osób odpowiedzialnych za wydatki publiczne, ani działać jako sąd apelacyjny.

189. Pomimo, że *Algemene Rekenkamer* jest uprawniona do kontrolowania publicznych spółek akcyjnych, to zgodnie z prawem, w stosunku do banku centralnego czyniono wyjątek. W związku z tym może on jedynie otrzymywać roczne sprawozdania finansowe, i to, za pośrednictwem Ministra Finansów. Najwyższa instytucja audytu w Holandii nie ma zatem prawa kontrolowania banku centralnego.

Biegli księgowi

190. Audytorzy zewnętrzni koncentrują się w swojej pracy na powiadczeniu przeprowadzenia badania rocznych sprawozdań finansowych. Praca ta wykonywana jest przez niezależnych biegłych księgowych, którzy zgodnie z prawem holenderskim, jako jedyni, są upoważnieni do badania rocznego bilansu spółek akcyjnych. Procedury audytu wewnętrznego są koordynowane z audytorami zewnętrznymi. Ma to na celu zwiększenie efektywności i umożliwienie audytorom zewnętrznym korzystania, tam gdzie to jest możliwe, z efektów pracy audytorów wewnętrznych.

191. Opinia audytora jest zamieszczana w rocznym sprawozdaniu finansowym, które jest przyjmowane przez radę nadzorczą i podawane do wiadomości publicznej.

Audyt Wewnętrzny***Uprawnienia i organizacja***

192. Departament Audytu Wewnętrznego w banku centralnym odpowiada przed zarządem banku. Zarząd zatwierdza politykę audytu. Jest ona zapisywana w oświadczeniu o polityce audytu. Polityka kładzie nacisk na związek pomiędzy strukturą organizacyjną a kontrolą wewnętrzną, która ma zapewnić spójność i rzetelność informacji. Ponadto, polityka umacnia audyt wewnętrzny jako jedno z narzędzi zarządzania.

193. Celem Departamentu Audytu Wewnętrznego jest badanie i zatwierdzanie rachunków banku

oraz sprawozda• finansowych podmiotów zale•nych, ocena organizacji, przep•ywu informacji, systemów informatycznych i kontroli wewn•trznej. Na zlecenie zarz•du przeprowadzane s• post•powania wyja•niaj•ce.

194. Podstaw• powodzenia audytów jest ich ukierunkowanie na badanie systemów. Zasadniczymi przedmiotami audytu s• systemy informacji (finansowej) banku, i to zarówno te skomputeryzowane jak i nieskomputeryzowane, ••cznie ze sposobem ich organizacji i wa•ciw• im kontrol• wewn•trzn•. Komórka audytu komputerowego odgrywa ogromn• rol• w pracy Departamentu Audytu Wewn•trznego, a tak•e, relatywnie rzecz bior•c, poch•ania du•• cz••• rodków przeznaczanych na jego funkcjonowanie. Audyt przedwdro•eniowy programów komputerowych jest cz••ci• audytu EDP. Departament Audytu Wewn•trznego przewiduje niewielk• ilo•• czasu na przeprowadzenie audytu operacyjnego (efektywno•ci). Nie dotyczy to audytu systemów EDP.

Personel i kwalifikacje

195. Departament Audytu Wewnętrznego zatrudnia 23 osoby (około 1,5% wszystkich pracowników banku), z których 11 zajmuje się audytem operacyjnym, a 8 wykonuje audyt komputerowy. Dwie trzecie pracowników ma wykształcenie wyższe, a 10 pracowników jest biegłymi księgowymi. Nieliczni mają wcześniejsze doświadczenie bankowe. Cały personel posiada podstawową wiedzę na temat audytu komputerowego. Co roku planuje się co najmniej dwa tygodnie szkolenia dla każdego pracownika. Okazjonalnie zleca się wykonanie pewnych audytów firmom zewnętrznym.

Planowanie i zakres audytu

196. Departament Audytu Wewnętrznego przygotowuje roczny plan audytu. Celem tego planu jest zapewnienie, że w ciągu trzech - pięciu lat poddane zostaną audytowi wszystkie najważniejsze systemy. Ogólnie rzecz biorąc, analiza ryzyka procesów jest częścią metodologii audytu. Dla potrzeb planowania i wykonywania audytu dokonuje się analizy ryzyka na poziomie sprawozdań finansowych, pod kątem możliwości wystąpienia w nich błędów. Jednym z głównych celów analizy ryzyka jest stwierdzenie, czy można polegać na istniejącym systemie kontroli wewnętrznej. Określenie marginesu tolerancji w audycie oraz wartości materialnej są innymi ważnymi elementami. Stosuje się również holenderskie profesjonalne wytyczne, które wskazują ogólnie zaakceptowane praktyki audytu.

197. Roczne plany audytu są poddawane dyskusji z kierownikami operacyjnymi. Wprowadzenie planu jest zadaniem Departamentu Audytu Wewnętrznego. Procedury audytu wewnętrznego są koordynowane z zewnętrznymi audytorami banku, w celu poprawienia efektywności i umożliwienia audytorom zewnętrznym, tam gdzie jest to możliwe, korzystania z pracy audytorów wewnętrznych. W banku nie ma Komitetu Audytu, ponieważ, w powszechnym odczuciu, obowiązujące procedury są wystarczające.

Kontrola wewnętrzna

198. Wszystkie departamenty, których działalność obciążona jest dużym ryzykiem, posiadają komórki kontroli wewnętrznej, które współpracują z Departamentem Audytu Wewnętrznego. Departament Audytu Wewnętrznego opiera się, w znacznej mierze, na wynikach pracy tych komórek. W celu zapewnienia wytycznych i wskazówek komórkom kontroli wewnętrznej został wydany podręcznik opisujący podstawowe zasady kontroli wewnętrznej. Departament Audytu Wewnętrznego udziela tym komórkom konsultacji dotyczących sposobu dokonywania kontroli i sporządzania materiałów pokontrolnych, które mają poprawić skuteczność i efektywność ich pracy. Kontrole są planowane przez kierowników komórek kontrolnych w porozumieniu z Departamentem Audytu Wewnętrznego. Plany te muszą być zaakceptowane przez dyrektora odpowiedniego departamentu. Plany sporządzane przez Departament Audytu Wewnętrznego są ściśle oparte na planach komórek kontroli wewnętrznej.

Raportowanie

199. Formalnie Departament Audytu Wewnętrznego przedkłada swoje raporty zarządowi, a w praktyce sekretarzowi banku. Wszystkie rewizje i postępowania wyjaśniające (80 rocznie) kończą się sporządzeniem raportów, z których znaczna część dotyczy audytu komputerowego. Kopie raportów są udostępniane właściwym dyrektorom i kierownikom. Zasadą jest, że zawartość raportu jest dyskutowana, przed jego sporządzeniem, ze wszystkimi zainteresowanymi.

Współpraca międzynarodowa

200. Departament Audytu Wewnętrznego ma stałe kontakty ze swoimi odpowiednikami w krajach Unii Europejskiej oraz partycypuje w pracach Zespołu Roboczego ds. Kontroli Wewnętrznej. Zespół ten opracował listę podstawowych zasad dotyczących ustanawiania i utrzymywania efektywnego oraz skutecznego systemu kontroli wewnętrznej, z uwzględnieniem różnic w systemach prawnych, stara się także zapobiec ewentualnym szkodom w banku. Jednocześnie zwraca się uwagę na potrzebę unikania nadmiernego obciążania banków.

11. POSZCZEGÓLNE MODELE KRAJOWE: SZWECJA

Bank centralny

201. *Riksbank* zaczął spełniać funkcje banku centralnego w 1668r. Działa on na mocy ustawy o *Sveriges Riksbank*, która jest niemal corocznie nowelizowana. Ponadto, konstytucja i ustawa o parlamencie odnosi się do roli i zadań banku oraz funkcjonowania zarządu.

202. Jako bank centralny Szwecji *Riksbank* jest odpowiedzialny za rozwój rynku walutowego i kredytowego oraz za prowadzenie polityki monetarnej. Bank działa na rzecz stabilizacji cen i zarządza rezerwami walutowymi państwa. Czyni kroki na rzecz powstania bezpiecznego i wydajnego systemu płatności poprzez prowadzenie systemu rozliczeń międzybankowych. Jako jedyna jednostka ma prawo do emitowania, dystrybucji i sortowania szwedzkich banknotów i monet.

203. *Riksbank* jest kontrolowany przez parlament i administrowany przez ośmioosobowy zarząd (siedmiu członków jest wybieranych przez parlament). Ósmy członek zarządu - Gubernator Banku - jest wybierany przez pozostałych członków zarządu na okres pięciu lat. W okresie swojej kadencji Gubernator posiada dwóch zastępców.

204. Całkowite zatrudnienie w banku w 1996r. wynosiło ok. 800 osób, a suma aktywów wynosiła 212.594.000.000 Skr.

205. W związku z przeprowadzanymi ostatnio badaniami parlamentarnymi dotyczącymi *Riksbanku*, wprowadzane są zmiany w strukturze organizacyjnej oraz zarządzaniu (por. rozdz. 7).

206. W celu zapewnienia sprawnej organizacji działań związanych z kwestiami Unii Europejskiej, bank posiada międzynarodowy sekretariat, który zajmuje się współpracą z IMF oraz EMI.

Audyt zewnętrzny

Najwyższa instytucja audytu

207. *Riksrevisionsverket* zwane też Szwedzkim Narodowym Biurem Audytu zostało utworzone w 1961r. po połączeniu w jeden organizm Narodowej Rady Rachunkowej i Rządowego Biura Audytu.

208. Biuro jest centralnym organem administracji badającym rachunkowo rząd i jest podporządkowane rządowi. Jest kierowane przez Audytora Generalnego, który jest mianowany przez rząd na sześciolletnią odnawialną kadencję.

209. Jego rola nie jest określona przez ustawy, tylko przez rządowe rozporządzenia ustanawiające bieżące zasady jego pracy. Pomimo, że uprawnienia *Riksrevisionsverket* są szerokie i ma pełny dostęp do wszystkich informacji niezbędnych do wykonywania audytów, nie może jednak kontrolować banku centralnego. Kontroli banku centralnego dokonują audytorzy parlamentarni – *Riksdagens Revisorer* (por. poniżej). Równocześnie, bank centralny ma dostęp, za pośrednictwem audytorów parlamentarnych, do wszystkich dokumentów, które są własnością publiczną.

Audytorzy parlamentarni

210. Głównym zadaniem audytorów parlamentarnych polega na badaniu realizacji celów ustalonych przez *Rikstag* i ich efektów. W ramach swoich uprawnień audytorzy mogą dokonywać oceny skuteczności i efektywności użytkowania zasobów; obejmuje to również zarządzanie i wykorzystywanie nabytego majątku. Audytorzy zwracają dużą uwagę, zarówno na wykonanie jak i na rzetelność zestawień rachunkowych. W rezultacie audytorzy działają na rzecz ekonomicznego wydatkowania funduszy rządowych i zapewniają, że aktywa rządowe są użytkowane racjonalnie. Wykonuje się dwa rodzaje audytów. Audyty finansowe, które są nastawione na badanie rzetelności systemu rachunkowości, kont i sprawozdań oraz kontroli wewnętrznej. Ponadto przeprowadza się audyty wykonania, w ramach, których bierze się pod uwagę kryteria skuteczności i efektywności.

211. Zgodnie z ustawą o audycie administracji parlamentarnej, *Riksdagens Revisorer* powinni w każdym roku finansowym oceniać zarządzanie i administrowanie w *Riksbanku*.

212. Cele audytu dokonywanego przez Audytorów Parlamentarnych są następujące:

- badanie decyzji zarządu, działań kierownictwa, i administracji,
- wyrażanie opinii zwalniających rząd od odpowiedzialności za działania administracji,
- ocena rocznego sprawozdania finansowego, rachunku wyników i bilansu,
- przekazywanie parlamentowi zaleceń i wniosków pokontrolnych.

213. Parlament wybiera na czteroletnią kadencję dwunastu audytorów i dwunastu ich zastępców. Wydzielone biuro audytorów parlamentarnych (*Sekretariat*) zajmuje się audytami bieżącymi. Pracuje w nim dwadzieścia osób, które ściśle współpracują z audytorami wybranymi przez parlament. Często w trakcie trwania audytów są zatrudniani eksperci zewnętrzni. Wynikiem

badania prac rządu są propozycje przekazywane do parlamentu i raporty składane rządowi. Reasumując, audytorzy parlamentarni są agendą *Riksdagu* zajmując się audytem.

214. Całkowity budżet audytorów parlamentarnych wynosi około 16 000 000 Skr. W niedalekiej przyszłości będzie się rozważało utworzenie komitetu audytu. Obecnie, raporty i wstępne propozycje poddawane są dyskusji w trakcie rozmaitych sesji plenarnych i posiedzeń grup roboczych.

215. Audyty są przeprowadzane przez wybranych przez parlament audytorów z pomocą Sekretariatu. W celu wykonywania działań audytorskich niezbędne są kwalifikacje w dziedzinie informatyki, finansów, rachunkowości i oceny efektywności. Skład zespołu audytorskiego (ekonomiści, eksperci finansowi, księgowi, audytorzy) zależy od zakresu zadania.

216. Roczne plany audytu przygotowywane są w trakcie konsultacji publicznych, propozycje są składane przez indywidualnych parlamentarzystów, stałe komisje parlamentarne oraz audytorów parlamentarnych i ich biuro.

217. Tematy zamieszczane w planach mogą się różnić, lecz wszystkie dotyczą budżetu, alokacji środków, polityki administracyjnej, zamówień publicznych, systemu zdrowego, służby zdrowia, edukacji i środowiska.

218. Na podstawie otrzymanych propozycji do planu, przygotowywane są indywidualne zadania. Są one opracowywane na podstawie wstępnych studiów i badań. Wstępne badanie dostarcza informacji, czy warto przeprowadzać bardziej szczegółowe kontrole. Raport z audytu zawiera rekomendacje i konkluzje, które są prezentowane w celu uzyskania wyjaśnień jednostki kontrolowanej. Ostateczna propozycja jest przedstawiana parlamentowi. Propozycja jest traktowana w taki sam sposób, jak projekty ustaw, i poddawana jest debacie parlamentarnej. Audytorzy składają w parlamencie roczne raporty ze swojej działalności.

219. Raz do roku audytorzy parlamentarni przedstawiają w *Riksdagu*, tak zwane oświadczenie dla parlamentu, dotyczące oceny działalności *Riksbanku* i związanych z nim sprawozdań finansowych. W imieniu *Riksdagens Revisorer* podpisuje je przewodniczący audytorów parlamentarnych i dyrektor biura audytorów parlamentarnych.

Prywatne firmy audytorskie

220. Audytorzy parlamentarni - przygotowują swój raport dla parlamentu - w znacznej mierze korzystają ze szczegółowych raportów dotyczących sprawozdań finansowych banku centralnego, sporządzanych przez prywatnych audytorów. Wynikiem ich pracy jest stwierdzenie, czy rachunkowość banku jest prowadzona w sposób rzetelny i prawidłowy. Raport taki jest tworzony wspólnie przez Departament Audytu Wewnętrznego i audytorów zewnętrznych.

Audyt wewnętrzny

Uprawnienia i organizacja

221. Działalność Departamentu Audytu Wewnętrznego określona jest w ustawie o *Severiges Riksbank*, 1988:46, art. 35, która stwierdza, że w centrali *Riksbanku* jest Departament Audytu Wewnętrznego, który podlega bezpośrednio zarządowi banku.

222. Dodatkowo, rola i zadania audytu wewnętrznego opisane są w ustawie o audycie administracji parlamentarnej oraz w wewnętrznych instrukcjach dotyczących audytu *Riksbanku*. Należą do nich:

- przeprowadzanie badań, czy rachunkowość jest prowadzona rzetelnie i zgodnie z zasadami rachunkowości,
- badanie systemów kontroli wewnętrznej, w szczególności w zakresie kasowo - skarbcowym,
- zapewnianie, że bank utrzymuje satysfakcjonujące jakością systemy bezpieczeństwa w rachunkowości, statystyce oraz innych, odpowiednich systemach informatycznych. Departament Audytu Wewnętrznego dokonuje obserwacji i udziela zaleceń dotyczących efektywności oraz zgodności działań z celami banku.

Personel i kwalifikacje

223. Departament Audytu Wewnętrznego zatrudnia dziewięciu audytorów, a jego budżet wynosi ok. 4 000 000 Skr. Zlecenie przeprowadzenia audytów przez firmy zewnętrzne jest ograniczone do jednego w ciągu roku. Na doskonalenie zawodowe i szkolenie każdego pracownika poświęca się ok. dwóch tygodni w roku. Oprócz tego korzysta się z pomocy konsultantów, którzy doradzają i przeprowadzają szkolenia.

224. Starsi rangi audytorzy wykonują audyty zgodnie z potrzebami banku. Podstawowe kwalifikacje audytorów to rachunkowość finansowa i audyt komputerowy. Pracowników rekrutuje się zwykle z firm audytorskich, Narodowego Biura Audytu i banków komercyjnych.

225. Obecnie dyskutuje się nad powstaniem komitetu audytu banku.

Planowanie i zakres audytu

226. Co roku sporządzany jest plan audytu i przedstawiany do zatwierdzenia zarządowi. Dodatkowe dokumenty określają obszary audytu na kolejne trzy lata.

227. Zakres audytów obejmuje całą działalność, ze szczególnym naciskiem na transakcje walutowe, audyt sprawozdań finansowych, kontrole w jedenastu oddziałach i ośmiu centrach dystrybucji gotówki, audyt komputerowy (wraz z audytem tworzonych systemów informatycznych) oraz badanie efektywności pewnych funkcji organizacyjnych. Główną uwagę zwraca się na rachunkowość i kontrolę wewnętrzną, szczególnie związaną z przechowywaniem wartości i systemami bezpieczeństwa. Praca Departamentu Audytu Wewnętrznego dotyczyca badania rocznych sprawozdań finansowych wykorzystywana jest przez audytorów parlamentarnych, zgodnie z ich uprawnieniami.

Wykonywanie audytu

228. Jednym z interesujących aspektów audytu w *Riksbanku* jest sporządzanie analiz ryzyka, które są oparte na kryteriach kontroli wewnętrznej i materialności. Połączone ryzyka badane są w fazie planowania (systemów EDP) pod względem ich istotności (właściwości obszarów operacyjnych, wiarygodności, atrybuty transakcji i znacznik księgi głównej). Są one analizowane pod względem ryzyka ujawnienia tajemnicy bankowej, zamiany danych, zniszczenia lub nieuprawnionego dostępu. Właściwe poziomy ryzyka (duże, średnie, małe) są następnie dopasowywane do poszczególnych systemów bankowych i operacji, w celu ustalenia priorytetów do audytu. Inne metody oceny ryzyka są odpowiednio opracowane dla potrzeb audytu finansowego i oddziałów.

229. Metody pracy włączają kombinacje programów audytu i kwestionariuszy kontroli wewnętrznej. Narzędzia na mainframe są używane do pozyskiwania danych; program ACL jest również używany do pozyskiwania danych, analizy, raportowania oraz doboru próby i wykonywania badań kont bilansowych. Pakiet MS Office jest używany do celów administracyjnych; specjalna

aplikacja w ramach DB 2 wykorzystywana jest do celów okresowych księgowania. W celu wspomoczenia przeprowadzania kontroli sprawdzających, planowania i pozyskiwania informacji, stworzono bazę danych (np. z wykorzystaniem MS Access), która jest obsługiwana przez Departament Audytu Wewnętrznego.

Raportowanie

230. Poszczególne raporty z audytu przedstawiane są, w zależności od okoliczności, następującym organom: zarządowi, gubernatorowi i wyższym rangą audytorom. Zawsze sporządza się streszczenia danego raportu. Ponadto, opracowywany jest roczny raport dotyczący planów, osiągnięć i działań Departament Audytu Wewnętrznego, przekazywany zarządowi.

231. Departament Audytu Wewnętrznego *Riksbanku* jest odpowiedzialny za przesłanie raportu o sprawozdaniach finansowych do biura audytorów parlamentarnych.

232. Co pół roku, lub podczas następnego audytu, dokonuje się kontroli sprawdzających, dotyczących realizacji zaleceń.

Współpraca międzynarodowa

233. Departament Audytu Wewnętrznego jest uczestnikiem dorocznych spotkań audytorów z banków centralnych krajów grupy G 10. Na forum tym dyskutowane są zagadnienia audytu i kontroli wewnętrznej.

ZAŁĄCZNIK NR 1: ANALIZA PORÓWNAWCZA USTAW O BANKU CENTRALNYM³

	Niemcy	Irlandia	Holandia	Szwecja
Ustawa o banku centralnym	1957r.	1942r.	1948r.	1988r.
Polityka monetarna	Określa ilość pieniądza w obiegu i kredytu udzielanego gospodarce, mając na względzie ochronę wartości pieniądza.	Ochrona wartości pieniądza.	Regulowanie wartości holenderskiej waluty w sposób najdogodniejszy dla dobrobytu społeczeństwa, a przy tym dążenie do utrzymania najbardziej stabilnej wartości pieniądza, jak tylko jest to możliwe.	Riksbank jest odpowiedzialny za politykę walutową i kredytową. Ponadto rozwija bezpieczny i efektywny system rozliczeń.
<i>Banknoty</i>	Bank ma wyłączne prawo do emisji banknotów.	* ⁴	Organizuje obieg krajowych znaków pieniężnych. Zapewnia przeprowadzanie rozliczeń pieniężnych w walucie krajowej i zagranicznej. Posiada wyłączne prawo emisji banknotów.	Bank ma wyłączne prawo do emisji banknotów.

³ Od momentu ukończenia tego opracowania wszystkie ustawy o bankach centralnych czterech ww. krajów zostały dostosowane lub były w trakcie dostosowywania do wymogów Traktatu z Maastricht, umożliwiających utworzenie Europejskiego Systemu Banków Centralnych.

⁴ Gwiazdka oznacza, że informacje są nieodpowiednie lub w niewielu przypadkach nieosiągalne.

	Niemcy	Irlandia	Holandia	Szwecja
Nadzór systemu kredytowego	W Niemczech nadzór bankowy wykonywany jest przez Federalne Biuro Nadzoru Bankowego (sprawozdaje Ministrowi Finansów) we współpracy z Bankiem.	Kontrola wielkości kredytu, stałego i dominującego źródła dobrobytu społeczeństwa.	Zgodnie z ustawą o nadzorze systemu kredytowego z 1992r. Bank nadzoruje cały system kredytowy.	*
Forma prawna	Organ federalny	Organ banku	Organ banku (Naamloze Veenootschap).	Instrument Rządu i organ podległy Riksdagowi (Parlament)
Wyższe kierownictwo	Dyrektoriat, składający się z Prezesa, Wiceprezesa i maksymalnie sześciu członków.	Zarząd składający się z Gubernatora, max. dziewięciu dyrektorów oraz max. dwóch dyrektorów wykonawczych.	Zarząd składający się z Prezesa, Sekretarza i nie więcej niż pięciu dyrektorów wykonawczych	Zarząd składa się z ośmiu członków, z czego siedmiu wybranych przez Riksbank.
Sposób mianowania wyższego kierownictwa	Zgłaszani przez rząd federalny i mianowani przez Prezydenta Republiki.	Gubernator mianowany jest przez Prezydenta (na okres siedmiu lat), pozostali członkowie Zarządu mianowani przez Ministra Finansów (na okres pięciu lat). Kadencja dyrektorów wykonawczych, (będących członkami służby cywilnej) zależy od Ministra Finansów.	Członkowie Zarządu mianowani są przez Królową na okres siedmiu lat (na wniosek Zarządu i Rady Nadzorczej).	Gubernator wybierany jest przez siedmiu członków Zarządu. Zarząd wybiera ponadto z zewnątrz dwóch zastępców Gubernatora.

	Niemcy	Irlandia	Holandia	Szwecja
Rada Nadzorcza/Rada Banku	Rada Banku Centralnego składa się z Prezesa, Wiceprezesa, członków Dyrektoriatu i Prezesów Banków Centralnych Landów.	*	<p>Dwunastu członków mianowanych przez akcjonariuszy (= MF) ma nadzorować działania kierownictwa Banku i przyjmować roczny bilans oraz rachunek zysków i strat.</p> <p>Królewski Komisarz mianowany przez Królową na wniosek rządu ma prawo uczestniczenia jako doradca bez prawa głosu w posiedzeniach Rady Nadzorczej.</p> <p>Rada Banku składa się z siedemnastu członków: Królewskiego Komisarza (przewodniczy jej), czterech członków Rady Nadzorczej i dwunastu członków mianowanych przez Królową, którzy reprezentują organizacje przemysłowe i handlowe. Rada Banku ma uprawnienie, z własnej inicjatywy wydawać Ministrowi Finansów zalecenia w sprawach dotyczących istotnych zasad, którymi powinien kierować się Bank w swojej polityce.</p>	*
Parlament	Deutsche Bundesbank nie jest podmiotem żadnej stałej kontroli parlamentarnej.	*	*	Roczny budżet Banku na nadchodzący rok jest przedstawiany do wiadomości parlamentarnej komisji finansów oraz audytorom parlamentarnym. Riksdag zatwierdza roczne sprawozdanie finansowe i podział zysków oraz udziela

	Niemcy	Irlandia	Holandia	Szwecja
				absolutorium Zarz•dowi.
Rz•d	Bundesbank nie jest uzale•niony od instrukcji rz•du.	Minister Finansów mo•e, je•eli uwa•a to za s•uszne, ••da• od Gubernatora (lub Zarz•du) konsultowania i radzenia si• z nim w sprawach wykonywania przez Bank swoich podstawowych funkcji i obowi•zków. Zarz•d musi stosowa• si• do ka•dego z tych ••da•.	Ministerstwo Finansów mo•e, je•eli uzna to za konieczne, udziela• wskazówek Zarz•dowi, w celu prawid•owego skoordynowania polityki Banku z polityk• finansow• i monetarn• rz•du. W przypadku sprzeciwu decyduje Królowa.	Przed podj•ciem przez Riksbank wa•nej decyzji odno•nie polityki monetarnej, nale•y skonsultowa• si• z wyznaczonym przez rz•d, ministrem – cz•onkiem gabinetu. W wyj•tkowych przypadkach, Bank mo•e podejmowa• decyzje bez konsultacji.
Informacje finansowe	Bundesbank publikuje Informacj• Tygodniow• (w uk•adzie bilansu)	*	Zarz•d publikuje co tydzie• skrócony bilans.	*

	Niemcy	Irlandia	Holandia	Szwecja
Podział zysku	W większości przekazywany do budżetu federalnego.	*	Przekazywany do budżetu.	Określony przez Riksdag.
Wymagania audytu	Roczne sprawozdanie finansowe powinno być zbadane przez jednego lub więcej audytorów wybranych przez Radę Banku w porozumieniu z Federalną Izbą Audytu. Raport sporządzony przez audytorów zewnętrznych służy za podstawę dla wykonywania audytów przez Federalną Izbę Audytu. Raporty wraz z uwagami Federalna Izba Audytu przekazuje Ministrowi Finansów.	Kontroler i Audytor Generalny dokonuje audytu, certyfikacji i przedstawia raporty odnośnie wszystkich dokumentów finansowych dostarczanych mu z mocy prawa. Raport z audytu jest przedkładany Ministrowi Finansów, który przekazuje jego kopie każdej z izb Parlamentu.	*	zewnętrznego: roczny raport na temat operacji Riksbanku oraz propozycja podziału zysków są przekazywane do Biura Audytorów Parlamentarnych. wewnętrznego: w centrali Banku umiejscowiona jest komórka audytu. Działania Departamentu Audytu są ukierunkowywane przez Zarząd.

ZACZNIK NR 2: PRZEGLĄD PORÓWNAWCZY REZULTATÓW STUDIUM

Zagadnienie	Niemcy	Irlandia	Holandia	Szwecja
Wymogi UE	Banki centralne i organy nadzoru bankowego krajów członkowskich UE określiły zasady i wymagania zarządzania bankowym wewnętrznym systemem controllingu i audytu oraz opublikowały je - po przeprowadzeniu konsultacji z organizacjami księgowych i innymi gremiami - jako dokument EMI zatytułowany "Systemy kontroli wewnętrznej w instytucjach kredytowych". Wymagania dotyczące audytu wewnętrznego i zewnętrznego określone w tym dokumencie stosuje się analogicznie do banków centralnych.			
Główni wykonawcy	Federalna Izba Audytu (NIA) dokonuje kontroli Bundesbanku przy wykorzystaniu rocznych raportów audytorów zewnętrznych (bieżących księgowych). Izba informuje Parlament Federalny (komisję finansów publicznych) o wszystkich istotnych ustaleniach.	Biuro Kontrolera i Audytora Generalnego (NIA) dokonuje kontroli Banku Centralnego Irlandii i składa sprawozdania bezpośrednio dla Oireachtas (Parlamentu) i jego komisji finansów publicznych. Biuro w swoich działaniach opiera się na pracy Departamentu Audytu Wewnętrznego, jak również działającego w Banku Komitetu Audytu.	Rekenkamer (NIA) nie ma uprawnień do kontrolowania de Nederlandsche Bank (bank centralny). Audyt zewnętrzny Banku przeprowadzany jest przez niezależnych biegłych księgowych. Praca Departamentu Audytu Wewnętrznego jest skoordynowana z działaniami audytorów zewnętrznych w celu zwiększenia efektywności i korzystania z pracy audytorów wewnętrznych, w jak tylko to jest możliwym zakresie.	Riksdagens Revisor (audytor parlamentarny) bada sprawozdania finansowe, zarządzanie i administrację Riksbanku (banku centralnego). Audytorzy parlamentarni opierają się na szczegółowych raportach z audytu prywatnych firm audytorskich. Co roku jest wydawane – kierowane do Parlamentu - oświadczenie o ocenie działania Banku i jego odpowiednich sprawozdań finansowych. Szwedzkie Narodowe Biuro Audytu, które podlega rządowi, nie ma uprawnień do kontrolowania banku centralnego.

Zagadnienie	Niemcy	Irlandia	Holandia	Szwecja
Standardy rachunkowości	Nie ma międzynarodowych standardów rachunkowości dla banków centralnych. Banki centralne krajów Unii Europejskiej pracują obecnie na rzecz stworzenia jednolitych zasad rachunkowości dla ESCB.			
Szkolenia audytorów w bankach centralnych	Szkolenia i rozwój profesjonalny audytorów zwykle są kombinacją edukacji uniwersyteckiej i szkoleń w pracy. Formy te uzupełniają się udziałem w seminariach i konferencjach. Daje to możliwość bycia na bieżąco z nowoczesnymi technikami audytu itp. Większość organizacji audytorskich stara się przeznaczyć na szkolenia każdego audytora co najmniej od jednego do dwóch tygodni w roku.			
	Audytorzy Bundesbanku poświęcają na specjalistyczne szkoleniach – w czasie wykonywania swoich obowiązków – około 3-5% swojego czasu pracy. Co więcej jest to uzupełniane przez bieżące szkolenie, szczególnie z języka angielskiego i z zakresu przetwarzania danych/ usług komputerów osobistych (DP/PC).	Na szkolenia zawodowe każdego pracownika przeznacza się około jednego tygodnia.	Na bieżące szkolenia zawodowe każdego pracownika przeznacza się w danym roku około dwóch tygodni. Wszyscy biegli księgowi muszą uczestniczyć w wymaganym przepisami programie szkoleniowym i zdobywać „punkty”, w celu utrzymania swoich kwalifikacji zawodowych.	Audytorzy powinni mieć uniwersyteckie wykształcenie ekonomiczne. Stałe szkolenia zapewnia się np. poprzez udział w seminariach organizowanych przez prywatne firmy audytorskie lub największe instytucje audytu.
Zatrudnianie audytorów prywatnych	Zewnętrzni audytorzy z sektora prywatnego dokonują kontroli działalności Banku, jego systemu rachunkowości i wydają świadectwo o przeprowadzeniu badania sprawozdań finansowych.	* ⁵	Audyt zewnętrzny wykonywany jest przez niezależnych biegłych księgowych.	Prywatni audytorzy mogą być wykorzystywani do wszelkiego rodzaju prac wykonywanych przez Audyt Wewnętrzny (poprzez zapewnianie odpowiednich umiejętności w zakresie audytu EPD) lub czasowe uzupełnienie wakatów. Audytorzy parlamentarni opierają się na szczegółowych raportach prywatnych firm audytorskich.

⁵ Gwiazdka oznacza, że informacje są nieodpowiednie lub w niewielu przypadkach nieosiągalne.

Zagadnienie	Niemcy	Irlandia	Holandia	Szwecja
Typy audytów wykonywane przez Audyt Wewnętrzny i NIA	<p>Sposób wykonywania audytu przez Federalną Izbę Audytu: kontrole obejmujące pewien okres (np. jeden rok) w zakresie zarządzania finansami przez Bundesbank.</p> <p>Audyt specyficznego obszaru działalności bankowej lub specyficznego obszaru działalności administracyjnej Bundesbanku, i jednocześnie w innych instytucjach federalnych (tzw. audyty – krzyżowe). Izba dokonuje porównania ustaleń i ocen.</p>	<p>Sposób wykonywania audytu przez Kontrolera i Audytora Generalnego:</p> <p>Audyt prawidłowości i rzetelności sprawozdań finansowych oraz systemów wspomagających. Audyt zgodności zapewnia również, że wydatki są prowadzone zgodnie z zasadami prawa stanowionego.</p> <p>Audyty „wartości – za-pieniądze” (value – for- money audits).</p>	<p>Audyt wewnętrzny zorientowany na systemy, w tym poważna rola przypada audytowi EDP. Ocena organizacji i kontroli wewnętrznych jest integralną częścią tej metody. Audyt zewnętrzny koncentruje się na poświadczaniu badania sprawozdań finansowych.</p>	*
Sposoby raportowania (ciąg dalszy na następnej stronie)	<p>Raporty audytorów zewnętrznych z sektora prywatnego są przesyłane do Bundesbanku, Federalnego Ministerstwa Finansów, Federalnego Ministerstwa Gospodarki i Federalnej Izby Audytu.</p> <p>Federalna Izba Audytu raportuje o wszystkich istotnych uchybieniach do Parlamentu (Komisja Finansów Publicznych).</p> <p>Raporty Audytu Wewnętrznego przekazywane są kontrolowanym podmiotom.</p>	<p>Biuro Kontrolera i Audytora Generalnego (NIA) dokonuje audytu Banku Centralnego Irlandii i składa raporty bezpośrednio Parlamentowi i parlamentarnej Komisji Finansów Publicznych. Kontroler i Audytor Generalny bada również i wyraża opinię odnosząc się do każdego sprawozdania finansowego przekazywanego przez Bank. Po zakończonym audycie są one sukcesywnie przekazywane Ministrowi Finansów.</p>	<p>Departament Audytu Wewnętrznego formalnie raportuje do Zarządu, a w praktyce do członka Zarządu - Sekretarza. Kopie raportu udostępniane są właściwemu dyrektorowi nadzorującemu i kierownikowi badanej jednostki (podmiot audytu).</p> <p>Raporty audytorów zewnętrznych przedstawiane Zarządowi i wyrażone przez nich opinie do sprawozdań finansowych, publikuje się w corocznym sprawozdaniu finansowym Banku.</p>	<p>Audytorzy parlamentarni co roku sprawozdają na temat oceny działalności Riksbanku do Riksdagu (Parlamentu). W sprawozdaniu tym, zawarta jest również ocena, związanych z działalnością, dokumentów finansowych Banku. Przy formułowaniu tej oceny opierają się na szczegółowym raporcie prywatnej firmy audytorskiej.</p> <p>Zarząd Banku otrzymuje roczne skrócone sprawozdanie, w którym opisane są wszystkie istotne uchybienia wykryte przez Audyt Wewnętrzny. Podmioty audytu</p>

Zagadnienie	Niemcy	Irlandia	Holandia	Szwecja
	Roczne skrócone sprawozdania wysyłane Prezesowi i innym członkom Dyrektoriatu/ Radzie Banku Centralnego i zewnętrznym audytorom.	Bank centralny przedstawia roczne sprawozdanie o swojej działalności Ministrowi Finansów. Departament Audytu Wewnętrznego składa raporty Gubernatorowi. Ponadto z racji funkcjonalnego powiązania z Komitetem Audytu jest zobowiązany do przedkładania raportów również Komitetowi. Wszystkie podmioty audytu otrzymują kopie raportu audytorów wewnętrznych.		
<i>Dostęp audytorów do tajemnicy bankowej</i>	Zasadniczo wewnętrzni i zewnętrzni audytorzy mają dostęp do wszystkich informacji niezbędnych do wykonania ich pracy. Tajemnica bankowa dotyczy np. rachunków klientów Banku, informacji strategicznych oraz akt osobowych pracowników Bundesbanku. W przypadku badania sprawy o szczególnie poufny charakterze wyznacza się dołączonych i zaufanych audytorów.	*	Zasadniczo wszyscy audytorzy wewnętrzni i zewnętrzni mają dostęp do informacji niezbędnych do wykonania audytów.	Audytorzy wewnętrzni nie są ograniczani przez tajemnicę bankową. Tajemnica bankowa dotyczy głównie stosunków gospodarczych pomiędzy jednostkami Banku a jego klientami oraz strategicznych informacji rynkowych.

ZAŁĄCZNIK NR 3 : PRZYKŁADY PROGRAMÓW AUDYTU

- KWESTIONARIUSZE Z IRLANDII

KONTROLER I AUDYTOR GENERALNY

AC027-01

Formularz Oceny Kontroli

Organizacja/ Mandat

Kredytodawcy

Przygotowany przez	Rok	19	Data poprzedniego audytu
	Inicjały Data		
Sprawdzony przez	Inicjały		_____
	Data		

A. PYTANIA PODSTAWOWE

Audyt
poprzedni

Audyt
obecny

Czy metody kontrolne są odpowiednie aby zapewnić, że:

- 1 rachunki wystawiane przez dostawców są zgodne z księgami głównymi kredytodawców i ich kontami syntetycznymi
2. wszystkie kredyty i przyszłe należności są należycie udokumentowane i ustalone w wysokości zgodnej ze stanem rzeczywistym

_____

_____

- 3 żadna z należności nie jest pominięta
- 4 wszystkie pozycje w księgach
kredytodawców są autoryzowane

_____

_____

Audyt poprzedni Audyt obecny

B. AUDYT WEWNĘTRZNY

Czy dany obszar był już przedmiotem badania audytu wewnętrznego – w danym roku? Jeśli tak, należy dołączyć do dokumentacji kopie raportu.

C. SZCZEGÓŁOWE KRYTERIA KONTROLI

1	Czy istnieje system uzgadniania księgi głównej kredytodawców z dokumentami dostawców?	_____	_____
2	Czy salda rachunków kredytodawców są uzgadniane regularnie z rachunkami syntetycznymi, a różnice wyjaśniane?	_____	_____
3	Czy kredyty i należności od dostawców są księgowane prawidłowo?	_____	_____
4	Czy debety na rachunkach są analizowane i sprawdzane?	_____	_____
5	Czy przeniesienia pomiędzy kupnem i sprzedażą, oraz księga główna są autoryzowane ?	_____	_____
6	Czy procedury zamknięcia roku są właściwe?	_____	_____

D. KONTROLE DYSCYPLINARNE

1	Czy operacje, procedury i systemy funkcjonujące w danym obszarze zostały należycie udokumentowane?	_____	_____
2	Czy istnieje odpowiedni podział obowiązków?	_____	_____
3	Czy zostały wprowadzone odpowiednie ograniczenia uprawnień?	_____	_____
4	Czy jest odpowiedni nadzór?	_____	_____
5	Czy czeki są właściwie ewidencjonowane?	_____	_____
6	Czy częstotliwość kontroli jest wystarczająca ?	_____	_____

Audyt poprzedni   Audyt obecny

E. KRYTERIA KONTROLI SYSTEMOW KOMPUTEROWYCH

(Odnosi się do zasad oceny systemów kontroli komputerowej)

Które działania w tym obszarze są wykonywane przez komputery?
---

1 Czy wprowadzane dane są sprawdzane?	_____	_____
2 Czy dane wprowadzane są sprawdzane powtórnie?	_____	_____
3 Czy istnieją metody sprawdzania kompletności istniejących danych i wprowadzanych zmian?	_____	_____
4 Czy istnieje kontrola danych, których system nie przyjął?	_____	_____
5 Czy istnieje kontrola podejrzanych pozycji?	_____	_____
6 Czy istnieje Zespół Kontroli Danych?	_____	_____
7 Czy są odpowiednie systemy zabezpieczeń?	_____	_____
8 Czy kontroluje się uaktualnianie danych oraz salda transakcji i pliki główne?	_____	_____
9 Czy kontroluje się przekazywanie danych w zintegrowanym systemie komputerowym?	_____	_____
10 Czy istnieje kontrola użytkownika danych wychodzących?	_____	_____
11 Czy zalecenia Dokumentacji (systemu) są kontrolowane w systemie komputerowym?	_____	_____
12 Czy istnieje kontrola kasowania danych?	_____	_____

F. WSTEPNA ANALIZA RYZYKA

Zagrożenia w danym obszarze są następujące:

KONTROLER I AUDYTOR GENERALNY**AS027-01**

Program audytu

Organizacja/Mandat

Kredyty i odsetki

Rok.....

Cel
Cele:

	Inicjał/ Data	Uwagi/ WP Ref.	Główne spostreżenia
A Ustalić, czy wszystkie pozycje kredytowe i odsetki są zarejestrowane w księgach.	_____	_____	_____
B Ustalić, czy wszystkie zarejestrowane pozycje kredytowe i wymagalne odsetki są prawidłowe.	_____	_____	_____
C Zweryfikować sumy zaksięgowane pod kątem zgodności z obecnymi wierzytelnościami.	_____	_____	_____

Procedury :**A. Analiza**

Wykonanie prawidłowych analiz danego obszaru oraz przegląd istotnych wskaźników i trendów.

_____

AC B. Badanie ogólne

1. Uzgodnienie listy kredytów i odsetek z sumami z bilansu
2. Porównanie listy kredytodawców z indywidualnymi saldami w księdze kredytodawców
3. Sprawdzenie prawidłowości obliczeń
4. Zbadanie księgi kredytodawców poprzez:

_____

_____

_____

_____

a) sprawdzenie, czy indywidualne salda kredytodawców odzwierciedlają ostatnie operacje;	_____	_____	_____
b) wyksięgowanie nietypowych pozycji;			
c) sprawdzenie pod względem rachunkowym w księdze.	_____	_____	_____

	Inicjał/Data	Uwagi/ WP Ref.	Główne spostrzeżenia
5 Zbadanie zgodności pomiędzy rachunkami dostawców a saldami w księdze kredytodawców	_____	_____	_____
6 Zbadanie wszystkich istotnych sald debetowych powstałych z powyższych pozycji i ustalenie czy powinny być przekwalifikowane jako wierzytelności:	_____	_____	_____
a) nadpłaty;	_____	_____	_____
b) nie zarejestrowane faktury;	_____	_____	_____
c) przedpłaty, lub	_____	_____	_____
d) błędy.	_____	_____	_____

AC C. Audyt kontroli kredytodawców

1 Potwierdzenie, że konta syntetyczne w księdze głównej kredytodawców są zgodne z saldem w księdze.	_____	_____	_____
2 Zbadanie powyższych uzgodnień poprzez sprawdzenie:			
a) zapisów przeciwstawnych;	_____	_____	_____
b) poprawek lub zapisów nietypowych;	_____	_____	_____
c) sukcesywnego rozrachunku dostosowań.	_____	_____	_____
3 Zbadanie kont syntetycznych w księdze głównej kredytodawcy i:	_____	_____	_____
a) sprawdzenie dodatków i sald odsetek niezapadłych;	_____	_____	_____
b) prześledzenie wszystkich nietypowych pozycji;	_____	_____	_____
c) porównanie sald rachunku miesiąc po miesiącu i jeżeli istnieje istotna zmiana trendu należy zbadać jej przyczyny.	_____	_____	_____

A **D. Umiejscowienie**

1 Przeniesienie płatności czekowych z księgi
płatności czekowych na rachunki
kredytodawców w księdze głównej.

_____

	Inicjał/ Data	Uwagi/ WP Ref.	Główne sposoby
2 Sprawdzenie całkowitych płatności czekowych kredytodawców z księgi płatności czekowych i porównanie z kontami syntetycznymi kredytodawców w księdze głównej	_____	_____	_____
3 Zbadanie rejestrów z ksiąg kredytodawców i sprawdzenie ważności transakcji z podstawową dokumentacją	_____	_____	_____
SS- SM-			
B E. Obieg informacji			
Rozsyłanie rachunków kredytowych, badanie odpowiedzi z listą kontrolowanych sald, badanie kredytów na temat, których nie otrzymano odpowiedzi	_____	_____	_____
SS- SM-			
AB F. Przychody przyszłych okresów			
1 Badanie narastających kosztów na koniec roku pod względem kompletności i prawidłowości przez odniesienie:			
a) do późniejszych płatności;	_____	_____	_____
b) uzgodnień;	_____	_____	_____
c) odsetek z przeszłego roku oraz	_____	_____	_____
d) księgi głównej.	_____	_____	_____
2 Zapewnienie, że polityka wcześniejszych spłat dostawców jest rozsądna.	_____	_____	_____
B G. Spisywanie na straty			
1 Sprawdzenie procedur spisywania na straty na koniec roku: Zebrane polecenia zakupów;	_____	_____	_____
SS- SM-			
Rejestry otrzymanych towarów;	_____	_____	_____
SS- SM-			

Rejestry zwróconych towarów; _____

	Inicjał/ Data	Uwagi/ WP Ref.	Główne sposzczenia
SS- SM- Rachunki zakupów;	_____	_____	_____
SS- SM- Noty kredytowe.	_____	_____	_____
SS- SM-	_____	_____	_____

2 W odniesieniu do procedur wykreślenia, należy zapewnić, że wszystkie otrzymane towary zostały uwzględnione w Systemie Zakupów /Kredytów, i że związane z tym koszty i wydatki zostały naliczone lub przekazane do zapłaty w przypadku wszystkich zakupów.

C H. Waluty obce

1 Potwierdzić, że kredyty i odsetki narosłe w walutach obcych zostały przeliczone, na rzecz rachunków rocznych, na walutę krajową po odpowiednim kursie.

KONTROLER I AUDYTOR GENERALNY AC028-01

Formularz oceny kontroli

Organizacja /Mandat:

Kredytobiorcy

Przygotowany przez	Rok	19	Data poprzedniego audytu
	Inicjały/ Data		
Odebrany przez	Inicjały/ Data		_____

Audyt poprzedni   Audyt obecny

A PYTANIA GŁÓWNE

Czy metody kontrolne są odpowiednie aby zapewnić że:

1 rachunki syntetyczne kredytobiorców zgadzają się z saldami kont w księdze kredytobiorców?	_____	_____
2 należności i wcześniejsze spłaty zostały zapisane we właściwej wysokości?	_____	_____
3 wszystkie pozycje należności są autoryzowane i nie pominięto żadnych pozycji?	_____	_____
4 czy wszystkie należności są ściągalne lub czy istnieją odpowiednie zabezpieczenia wobec długów nieściągalnych?	_____	_____
5 czy skorzystano ze wszystkich dostępnych zniżek i rabatów	_____	_____

Audyt poprzedni   Audyt obecny

B   AUDYT WEWNĘTRZNY

Czy dany obszar był już przedmiotem badania audytu wewnętrznego w danym roku? Jeśli tak, należy dołączyć do dokumentacji kopię raportu.

C   SZCZEGÓLOWE KRYTERIA KONTROLI

1 Czy ma miejsce okresowe uzgadnianie rachunków należności w księdze głównej kredytobiorców?	_____	_____
2 Czy wyciągi przesyłane są regularnie wszystkim klientom?	_____	_____
3 Czy rachunki, które opiewają na sumy niezgodne z zaksięgowanymi są badane?	_____	_____
4 Czy debety na rachunkach są analizowane i ściągane?	_____	_____
5 Czy sporządza się analizy przedawnionych długów i bada się je oraz wdraża odpowiednie postępowania?	_____	_____
6 Czy istnieje kontrola nad klasyfikacją i spisaniem na straty złych długów?	_____	_____
7 Czy warunki rozliczenia są właściwe?	_____	_____
8 Czy podjęte rabaty są sprawdzane pod względem ważności?	_____	_____

D   KONTROLE DYSCYPLINARNE

1 Czy operacje, procedury i systemy funkcjonujące w danym obszarze są należycie dokumentowane?	_____	_____
2 Czy istnieje odpowiedni podział obowiązków?	_____	_____
3 Czy zostały ustanowione odpowiednie ograniczenia uprawnień?	_____	_____
4 Czy istnieje odpowiedni nadzór?	_____	_____
5 Czy czeki są właściwie ewidencjonowane?	_____	_____
6 Czy częstotliwość kontroli jest wystarczająca?	_____	_____

Audyt poprzedni   Audyt obecny

E. KRYTERIA KONTROLI SYSTEMOW KOMPUTEROWYCH

(Odnosi się do zasad oceny systemów kontroli komputerowej)

Które działania w tym obszarze są wykonywane przez komputery?
---

1 Czy wprowadzane dane są sprawdzane?	_____	_____
2 Czy dane wprowadzane są sprawdzane powtórnie?	_____	_____
3 Czy istnieją metody sprawdzania kompletności istniejących danych i wprowadzanych zmian?	_____	_____
4 Czy istnieje kontrola danych, których system nie przyjął?	_____	_____
5 Czy istnieje kontrola podejrzanych pozycji?	_____	_____
6 Czy istnieje Zespół Kontroli Danych?	_____	_____
7 Czy są odpowiednie systemy zabezpieczeń?	_____	_____
8 Czy kontroluje się uaktualnianie danych oraz salda transakcji i pliki główne?	_____	_____
9 Czy kontroluje się przekazywanie danych w zintegrowanym systemie komputerowym?	_____	_____
10 Czy istnieje kontrola użytkownika danych wychodzących?	_____	_____
11 Czy zalecenia Dokumentacji (systemu) są kontrolowane w systemie komputerowym?	_____	_____
12 Czy istnieje kontrola kasowania danych?	_____	_____

F. WSTEPNA ANALIZA RYZYKA

Zagrożenia w danym obszarze są następujące:

KONTROLER I AUDYTOR GENERALNY AC028-01

Program audytu

Kredytobiorcy i wcześniejsze spłaty

Rok.....

PLANOWANIE: Podczas planowania typu i poziomu testów wziem pod uwagę zagrożenia odnotowane w FOK. Na podstawie tych zagrożeń, zatwierdzam cele i plany audytu w formie przedstawionej w programie.

Starszy audytor..... Data.....

WNIOSKI: Zakończyłem wykonywanie prac opisanych w programie. Główne spostrzeżenia, na które należy odpowiedzieć znajdują się w "Formularzu Głównych Spostrzeżeń".

Audytor..... Data.....

RAPORT Z AUDYTU: na podstawie mojej oceny kontroli, którą potwierdzają testy audytorskie, określam ryzyko kontroli jako.....(Wysokie/Średnie/Małe)

Na podstawie wykonanej pracy zgodnej z załączonym poniżej programem stwierdzam, że cele audytu zostały osiągnięte zgodnie z punktami opisanymi w moim raporcie.

Starszy audytor..... Data.....

ZAKOŃCZENIE AUDYTU: Przebrałem założenia programu i ich wykonanie. Podjęte powinny zostać następujące kroki:

Zastępca Dyrektora..... Data.....

Cel	Inicjał/ Data	Uwagi/ WP Ref.	Główne spostreżenia
A Ustalić, czy wszystkie należności są zarejestrowane w księgach.	_____	_____	_____

B Ustalić, czy wszystkie zarejestrowane należności są ważne, rzeczywiście istnieją i są wprowadzone w odpowiedniej wielkości.	_____	_____	_____
C Zweryfikować wszystkie należności pod względem ściągalsności i czy utworzono rezerwy na złe i wątpliwe długi.	_____	_____	_____
	Inicjał/ Data	Uwagi/ WPRef.	Główne spostreżenia
D Zapewnić, że wszystkie wcześniej opłacone wydatki kalkulowane są na rozsądnym poziomie.	_____	_____	_____

Procedury:**A Analiza**

Wykonanie prawidłowych analiz danego obszaru i przegląd istotnych wskaźników i trendów

_____

B Badanie ogólne

1. Uzgodnienie listy należności oraz porównanie jej z sumami z bilansu
2. Porównanie listy należności z indywidualnymi saldami w księdze głównej
3. Sprawdzenie zsumowanych pozycji na liście.
4. Zbadanie księgi głównej kredytobiorców, sprawdzając:
  - a) czy limity kredytowe klientów nie zostały przekroczone

_____

_____

_____

_____

SS-	SM-
-----	-----

- b) nadzwyczajne pozycje (nadużycia, wpłaty na rachunek)

_____

- c) prawidłowość rachunków

_____

- d) znaczne salda bez alokacji

_____

- e) dodatki i salda niezapadłych odsetek

_____

- f) salda kredytowe

_____

- 5 Pozyskiwanie analiz dotyczących dłużników i badanie wysokich pozycji

_____

- 6 Sprawdzenie, czy wyciągi są regularnie wysyłane do klientów

_____

	Inicjał/ Data	Uwagi/ WPref.	Główne spozrzeżenia
7 Sprawdzenie, czy wszystkie przeterminowane rachunki są poddane egzekucji	_____	_____	_____
C Kontrola rachunków kredytobiorców			
1 Zweryfikowanie, czy konta syntetyczne kredytobiorców w księdze są zgodne z saldem w księdze kredytobiorców	_____	_____	_____
2 Sprawdzenie powyższych uzgodnień:			
a) zapisów przeciwstawnych;	_____	_____	_____
b) poprawek lub zapisów nietypowych;	_____	_____	_____
c) sukcesywnego rozrachunku dostosowań	_____	_____	_____
3 Zbadanie kont syntetycznych w księdze głównej kredytodawcy			
a) sprawdzenie dodatków i sald odsetek niezapadłych	_____	_____	_____
b) prześledzenie wszystkich nadzwyczajnych pozycji	_____	_____	_____
c) porównanie sald rachunku miesiąc po miesiącu i jeżeli istnieje istotna zmiana trendu należy zbadać jej przyczyny.	_____	_____	_____
D Umiejscowienie			
1 Sprawdzenie umieszczenia poszczególnych pozycji z rachunków w księdze.	_____	_____	_____
2 Porównanie całkowitych wartości pozycji z rejestrów rachunków do sum kontrolnych księgi	_____	_____	_____
3 Zbadanie rejestrów z ksiąg dłużników i sprawdzenie ważności transakcji z podstawową dokumentacją	_____	_____	_____
E Obieg informacji			
1 Rozsyłanie listy kredytobiorców	_____	_____	_____

SS-

SM-

	Inicjał/ Data	Uwagi/ WPref.	Główne sposoby
2 Uzgadnianie odpowiedzi z listą sald, w celu stwierdzenia nieprawidłowości	_____	_____	_____
3 Sprawdzanie dłużników, od których nie otrzymano odpowiedzi.	_____	_____	_____
F Dłużnicy niekomercyjni i przedpłaty			
1 Pozyskanie listy dłużników (niekomercyjnych) i wcześniejszych spłat na koniec roku:	_____	_____	_____
SS- _____ SM-			
a) zapewnienie zgodności rachunków z innymi dokumentami	_____	_____	_____
b) sprawdzenie obliczeń	_____	_____	_____
c) zbadanie dokumentów księgowych pod kątem pozycji, które mogły zostać pominięte, np. czynsze, ubezpieczenia	_____	_____	_____
d) zapewnienie, że pozycje te zostały właściwie zaksięgowane w księdze głównej i są odpowiednio odzwierciedlone w rachunkach.	_____	_____	_____
2 Zapewnienie zgodności z rachunkami / wyciągami lub inną odpowiednią dokumentacją.	_____	_____	_____
3 Sprawdzenie obliczeń	_____	_____	_____
4 Dokładne przesledzenie księgowania w celu ustalenia, czy nie pominięto żadnych pozycji (np. czynszu, diet, itp.)	_____	_____	_____
5 Zapewnienie, aby te pozycje zostały odpowiednio zaksięgowane w księdze głównej i prawidłowo były umiejscowione w rachunkach.	_____	_____	_____

	Inicjał/ Data	Uwagi/ WPRef.	Główne sposoby
G Złe długi			
1 Potwierdzenie, że salda kredytobiorców na koniec roku są w dalszych okresach realizowane zgodnie z księgą gotówki, wyciągami itp.			
SS- SM-			
Badanie wszystkich nierozliczonych rachunków i mierzenie ich wpływu na wysokość tych długów	_____	_____	_____
2 Porównanie złych długów spisanych w straty z dokumentacją	_____	_____	_____
3 Upewnienie się, że wykorzystano możliwości odzyskania pieniędzy	_____	_____	_____
H Spisywanie na straty			
Potwierdzenie (dla celów księgowania rocznych), że kredyty i odsetki narosłe w walutach obcych zostały przeliczone na walutę krajową po odpowiednim kursie.	_____	_____	_____
1 Otrzymane polecenia sprzedaży	_____	_____	_____
2 Rejestr otrzymanych towarów	_____	_____	_____
3 Rachunki sprzedaży	_____	_____	_____
4 Noty kredytowe, w celu upewnienia się, że wszystkie dostarczone towary i wykonane usługi są włączone do systemu sprzedaży / kredytobiorców	_____	_____	_____
I Waluty obce			
1 Potwierdzenie, że kredyty i odsetki narosłe w walutach obcych zostały przeliczone na walutę krajową po odpowiednim kursie.	_____	_____	_____